

Innst. S. nr. 232

(2004-2005)

Innstilling til Stortinget fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen

St.meld. nr. 20 (2004-2005)

Innstilling fra kirke-, utdannings- og forskningskomiteen om vilje til forskning

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Generelt

Regjeringen angir i meldingen rammer og retning for forskningen fram til 2010 og legger opp til å styrke norsk forskning på lengre sikt. Det er fem år siden forrige forskningsmelding ble behandlet (St.meld. nr. 39 (1998-1999), jf. Innst. S. nr. 110 (1999-2000)). Regjeringens ambisiøse mål er å gjøre Norge til en ledende forskningsnasjon. Dette krever en felles vilje til forskning - fra forskere, forskningsmiljøer, næringsliv og myndigheter.

Regjeringen går i meldingen inn for at den samlede forskningsinnsatsen øker til 3 pst. av BNP innen 2010, hvorav 1 pst. fra det offentlige. Kapitalen i Fondet for forskning og nyskaping skal økes fra 36 til 50 mrd. kroner fra januar 2006. Bevilgningene over statsbudsjettet, fondsavkastningen iberegnet, vil ifølge meldingen få en realvekst på 5,8 mrd. kroner fram til 2010.

Regjeringen vil stimulere til økt forskningsinnsats i næringslivet gjennom en rekke ulike tiltak. Gaver til grunnforskning på minst 5 mill. kroner fra bedrifter eller privatpersoner skal utløse en offentlig gaveforsterkning på 25 pst. av beløpet.

Meldingen har tre gjennomgående prioriteringer: internasjonalisering, grunnforskning og innovasjon. Det legges opp til en generell styrking av realfaglig og teknologisk forskning, områder som er i sterk utvikling internasjonalt. Ellers videreføres i høy grad gjeldende prioriteringer på særlige tematiske områder og teknologiområder. Regjeringen vil styrke, men ikke radikalt endre norsk forskning. Norge er avhengig av en bred kunnskapsbase. Finansiering av framtidige prioriterin-

ger skal derfor i første rekke komme gjennom vekst, ikke ved omprioriteringer. Regjeringen legger også opp til at prioriteringene skal konkretiseres nærmere i dialog med forskningsmiljøer, samfunns- og næringsliv.

Regjeringen vil prioritere tre strukturelle områder. Internasjonalisering skal være et gjennomgående perspektiv i forskningspolitikken, og internasjonal deltakelse skal vektlegges i kanaliseringen av ressurser til forskning. Grunnforskning skal fortsatt være en hovedprioritering. I forhold til tidligere vil det bli lagt større vekt på kvalitet framfor kapasitetsutbygging. Forskningen innenfor matematisk-naturvitenskapelige og teknologiske fag skal styrkes. Regjeringen vil satse på forskningsbasert innovasjon og nyskaping. Prioriteringen vil støtte opp under omstilling og fornyelse av norsk næringsliv og offentlig sektor.

Regjeringen foreslår en særskilt styrking av forskning innenfor de fire tematiske områdene energi og miljø, mat, hav og helse. De tematiske prioriteringene er identifisert på bakgrunn av nasjonale fortrinn og behov.

Informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT), bioteknologi og material- og nanoteknologi er teknologiområder i sterk utvikling med brede anvendelsesområder. Regjeringen vil styrke satsingen på disse tre teknologiområdene, som alle er relevante for utvikling av miljøteknologi.

Prioriteringene vil bli sett i lys av behovet for økt forskning i og for regioner med vekstpotensial og lite forskningsvirksomhet.

Internasjonalisering

Regjeringen mener internasjonalt forskningssamarbeid er av grunnleggende betydning for å styrke kvaliteten på og sikre fornyelse i norsk forskning, og gjøre norske miljøer i stand til å dra nytte av kunnskap og teknologi utviklet i utlandet. Internasjonalt samarbeid er også nødvendig for å dele risikoen og kostnadene

ved tunge forskningsinvesteringer. Regjeringen legger særlig vekt på å delta mer aktivt i det europeiske forskningsområdet, styrke det bilaterale forskningssamarbeidet, særlig i forhold til Nord-Amerika, Japan og Kina, og å utnytte bedre nasjonale fortrinn for å tiltrekke forskere og forskningsfinansiering fra utlandet. I tillegg har Norge et ansvar for å bidra i den globale kunnskapsutviklingen, særlig på områder som kommer mindre velstående land til gode.

Regjeringen ønsker å styrke internasjonaliseringen av norsk forskning gjennom en rekke tiltak. I forhold til forskningssamarbeidet med EU vil Regjeringen iverksette en bred, strategisk prosess som involverer berørte departementer, Norges forskningsråd, Innovasjon Norge og andre sentrale aktører. Norge skal delta aktivt i planleggingen av EUs 7. rammeprogram for forskning. Spørsmålet om norsk deltakelse i dette rammeprogrammet vil bli lagt frem for Stortinget i 2006. Forskningsrådet skal styrke arbeidet med å få til økt samspill mellom nasjonale og internasjonale satsinger med sikte på gradvis åpning av nasjonale programmer. Alle større satsinger bør vurderes og utformes i forhold til hva som skjer internasjonalt på det aktuelle området.

Budsjettene til følgeforskning bør styrkes for at Norge skal få enda mer igjen for medlemskap i de europeiske forskningsorganisasjonene. Forskningsrådet skal arbeide for å rekruttere flere nordmenn til de internasjonale laboratoriene og for å få norsk næringsliv til å konkurrere om å levere avanserte varer og tjenester til disse. Svalbard skal videreutvikles som internasjonal forskningsplattform.

Regjeringen vil få utarbeidet en samlet strategi for bedre utnyttelse av våre komparative nasjonale fortrinn innenfor områder som energi, miljø og samfunnsforskning med henblikk på å trekke flere forskere og studenter til landet. Norge har unike dataserier innenfor blant annet miljø- og klimaforskning, medisin og samfunnsvitenskap. Det skal legges til rette for bedret finansiering av drift, vedlikehold, tilgjengelighet og utnyttelse av slike data både i nasjonalt og internasjonalt forskningssamarbeid.

Regjeringen vil få evaluert hvordan ordningen med spesialisttillatelse blir praktisert, og det skal legges til rette for at utenlandske arbeidstakere og norske arbeidsgivere utnytter den bedre. En egen ordning skal opprettes for å korte ned saksbehandlingstiden for familiegjenforening for forskere som kommer til Norge gjennom UDIs spesialistkvote. Forskningsrådets arbeid med å etablere et ressurscenter for forskermobilitet, som er en del av European Network of Mobility Centres, skal styrkes. Senteret skal tilpasses behovene til forskere både i og utenfor Europa. Institusjonene bør benytte dette senteret aktivt til utlysning av stillinger.

Forskning skal integreres tydeligere som virkemiddel i bistandspolitikken. Det skal etableres flere stipend og utvekslingsordninger av forskere og doktorgradskandidater som kan fremme gjensidig forskningssamarbeid som element i både bistandspolitikken og i forskningspolitikken. Norges sterke posisjon innenfor forskning om sikkerhet, fred, konflikt og utvikling skal opprettholdes.

Kvalitet i forskningen

Regjeringen ser kvalitet som et avgjørende krav til all forskning. Kvalitet er viktig for å få tilgang til og kunne nyttiggjøre seg kunnskap fra utlandet og tiltrekke internasjonale forskere og forskningssamarbeid. Høy kvalitet opprettholder dessuten et godt utdanningstilbud og god rekruttering til forskning. Faglig spissing er nødvendig for å bygge opp særlig gode forskningsmiljøer. Samtidig er det viktig å opprettholde en god bredde i forskningssystemet og bidra til at flere enn de aller beste blir bedre.

Regjeringen vil satse videre på å styrke kvaliteten i norsk forskning. Ressursene til forskning skal økes med sikte på å styrke grunnforskningen på bred front og samtidig gi bedre vilkår til de gode og lovende. Tildeling av midler til grunnforskning skal i større grad være basert på konkurranse. Forskningsinstitusjonenes arbeid med kvalitet skal styrkes. Dette innebærer blant annet oppfølging av fag- og institusjonsevalueringer og styrket faglig ledelse på alle nivåer. Fagevalueringer som vurderingsform skal videreutvikles og tillegges større vekt ved tildeling av midler.

Regjeringen vil også utvide ordningene Yngre fremragende forskere (YFF) og Sentre for fremragende forskning (SFF) fra henholdsvis 2006 og 2007.

Forskningsbasert nyskaping og innovasjon

Regjeringen peker i meldingen på den viktige rollen forskning og utvikling spiller for norsk næringsliv og offentlig sektor. Næringslivets konkurranseevne avhenger av at bedriftene er i stand til å ta i bruk og videreutvikle ny kunnskap og nye teknologiske og organisatoriske løsninger. Et mer kunnskapsbasert næringsliv forutsetter, foruten forskningsaktivitet i næringslivet selv, en god infrastruktur av universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter. Gode forskningsmiljøer er også en forutsetning for at utenlandske selskaper legger sin forskningsvirksomhet til Norge.

Regjeringen foreslår en rekke tiltak for å øke forskningsinvesteringene i næringslivet og få til bedre samspill mellom ulike forskningsutførende sektorer. Forskningen i næringslivet skal styrkes gjennom økte bevilgninger til brukerstyrt forskning til industrielle forsknings- og utviklingskontrakter samt ved etablering av en ordning med sentre for forskningsdrevet innovasjon. Samspillet mellom bedrifter og forskningsinstitusjoner skal styrkes gjennom å etablere en ordning for nærings-ph.D. og gjennom å opprette regionale innovasjonssentre.

Regjeringen vil styrke arbeidet med kommersialisering av forskningsresultater ved å øke bevilgningene til FORNY-programmet og gjennom etablerer stipend for forskere som vil kommersialisere ideer. Tiltak for å tiltrekke internasjonale forsknings- og utviklingsinvesteringer skal utredes. Internasjonaliseringstiltak for næringslivet skal vurderes med sikte på å styrke norsk deltakelse i EUs teknologiplattforminitiativ, øke bedriftsdeltakelse i EUs rammeprogram for forskning og øke støtten til norsk EUREKA-deltakelse.

Innenfor offentlig sektor spiller forskning en viktig rolle som grunnlag for politikktutvikling, forvaltning og tjenesteyting. Regjeringen vil vedlikeholde våre lange

tradisjoner for forskningsbasert forvaltning og politikkutvikling. Viktige reformer og omstillinger skal systematisk evalueres og utvikling av offentlig sektor bygge på forskningsbasert kunnskap. Forskning for fornyelse av offentlig sektor skal styrkes, særlig innenfor temaene velferd, rett og demokrati, og migrasjon og integrering. Ordningen med offentlige utviklingskontrakter skal styrkes. Databaser om norske samfunnsforhold skal videreutvikles, og det skal legges til rette for å etablere datatilbud som åpner for sammenligninger med andre land. Forskningsmiljøer og virksomheter skal stimuleres til å delta aktivt i EUs arbeid med innovasjon i offentlig sektor.

Forskning og samfunn

Regjeringen mener forskning er viktig for å møte nasjonale og globale samfunnsutfordringer. Departementet bidrar til positive samfunnsendringer og en forbedring av menneskers livskvalitet. Men forskningen kan også ha negative effekter eller bli misbrukt. Det er derfor nødvendig at forskere har en sterk etisk bevissthet. Profesjonsetikk er avgjørende for å sikre god vitenskapelig praksis og kvaliteten på forskningsresultatene. Siden 1990 har Norge hatt tre nasjonale forskningsetiske komiteer som til sammen dekker alle fagområder. Norges forskningsråd skal evaluere denne ordningen. Norge møter mange av de samme forskningsetiske utfordringene som andre land. Det er derfor hensiktsmessig at de nasjonale forskningsetiske komiteene styrker sitt engasjement i internasjonalt samarbeid.

Regjeringen tar sikte på å legge fram for Stortinget et forslag om å lovfeste et helhetlig forskningsetisk komitésystem, herunder et system for behandling av uredlighet i forskning. Forskningsinstitusjonene og de nasjonale komiteene skal fortsette arbeidet med etikkundervisning for studenter, stipendiater og forskere. Forskningsrådet skal bidra til den offentlige forskningsdebatten og integrere føre-var-prinsippet i arbeidet med forskningssatsinger. Det skal utarbeides en mal for en standardkontrakt for oppdragsforskning som inkluderer en sjekklister som vektlegger de forskningsetiske aspektene ved oppdrag.

Regjeringen foreslår å styrke den allmennrettede forskningsformidlingen gjennom ulike tiltak. Forskningsformidling til allmennheten er viktig for å heve befolkningens generelle kunnskapsnivå, stimulere barns og unges vitebegjær og legge til rette for en åpen samfunnsdebatt og et velfungerende demokrati.

Regjeringen foreslår at det utvikles en egen formidlingskomponent i finansieringen av universiteter og høyskoler. Alle statlig finansierte forskningsinstitusjoner skal utvikle årlige formidlings- og informasjonsstrategier fra 2006.

Støtten til vitensentrene skal styrkes betydelig. Forskningsrådet skal utvikle en nasjonal forsker- og ekspertportal for journalister og redaksjoner, og samarbeide med nasjonale journalistutdanninger om å øke interessen for forskning blant studentene, spesielt for naturvitenskap og teknologi. Forskningsrådet og andre aktører skal samarbeide om å videreutvikle og sam-

ordne nettsteder som formidler naturvitenskapelig og matematisk kunnskap. Det tas sikte på å inngå nasjonale avtaler for sentrale fagtidsskrifter for universiteter og høyskoler. Mulighetene for i større grad å gjøre offentlig finansiert forskning åpent tilgjengelig skal utredes.

Forskerrekruttering og -karriere

Regjeringen ser dyktige forskere som en grunnleggende forutsetning for et godt forskningssystem og for forskning av høy kvalitet. Forholdene må legges til rette for at de mest talentfulle og best kvalifiserte velger en forskerkarriere, og blir værende i den. De viktigste utfordringene knyttet til forskerrekuttering og forskerkarriere synes nå å være: økt rekruttering til matematikk, naturvitenskap og teknologi, bedre organisering av forskerutdanning og karriereløp, samt en mer konkurransedyktig forskerkarriere.

Regjeringens ambisjoner for opptrapping av forskningssinnsatsen vil øke behovet for rekruttering til forskning. For å møte utfordringene mener Regjeringen at det er behov for å sette inn noen generelle tiltak for å få en bedre organisering av forskerutdanning og karriereløpet i universitets- og høyskolesektoren. Videre vil det være nødvendig å sette inn spissede tiltak mot de fagområdene der det har oppstått særskilte rekrutteringsproblemer.

Departementet vil vurdere en ordning med ettergivelse av studielån for studenter som gjennomfører lærerutdanning som omfatter høyere grads nivå i visse realfag. Videre vil mer generelle tiltak i studiefinansieringer for å stimulere til økt rekruttering innenfor realfag og teknologi bli vurdert. Antall realfagspoeng for elever i videregående opplæring som tar studieretningsfag i realfag, skal økes. Institusjonenes basisfinansiering knyttet til utdanninger i matematikk, naturvitenskap og teknologi skal styrkes. Særskilte tiltak for å rekruttere leger til medisinsk forskning skal videreføres. Rekrutteringstiltak innenfor andre helsefag vil bli vurdert nærmere. Regjeringen vil prioritere fortsatt vekst i stipendiatstillinger i tråd med tidligere målsettinger, og tar sikte på å øke antall postdoktorstillinger.

Regjeringen vil etablere en ordning med nasjonale forskerskoler, der miljøer som kan vise til høy vitenskapelig kvalitet, kan konkurrere om status som nasjonal forskerskole og økonomiske midler knyttet til slik status. Regjeringen vil be Norges forskningsråd, i samarbeid med Universitets- og høyskolerådet, om å utarbeide et forslag til en slik ordning.

Departementet tar sikte på å opprette en ny midlertidig mellomstilling med varighet fra fire til seks år. Den som innehar stillingen, skal vurderes for fast ansettelse som professor etter periodens utløp. Opprettelse av den nye stillingen vil kreve ny hjemmel for åremålstilsetting i lov om universiteter og høyskoler.

Regjeringen vil styrke ressursgrunnlaget for norsk forskning. Institusjonene må bruke økte ressurser dels til å videreutvikle en lokal lønnspolitikk som gjør at man aktivt bruker lønn for å oppnå ønskede resultater, dels til å gi forskerne bedre arbeidsvilkår for øvrig. Regjeringen vil styrke arbeidet for at norske forskere,

særlig de som er i rekrutteringsstillinger, skal ta forskningsopphold i utlandet. Forskningsrådet skal iverksette en egen ordning for toppfinansiering av norske stipendiater som reiser til utlandet gjennom EUs stipender. Ordninger som forenkler hjemkomsten for norske forskere som har oppholdt seg i utlandet, skal vurderes.

Departementet vil utrede mulig lovregulering av enkeltforskernes akademiske frihet. Arbeidet med å integrere likestillingshensynet på alle nivåer i forskningsadministrasjon, søknadsbehandling og rapportering skal opprettholdes. Forskningsrådet og forskningsinstitusjonene skal fortsette arbeidet for å fremme likestilling. Institusjonene skal arbeide for å øke kvinneandelen i professor II-stillinger.

Forskning ved universiteter, høyskoler og helseforetak

Universitetene og høyskolene har et særlig ansvar for å utføre langsiktig, grunnleggende forskning og å sørge for at det norske forskningssystemet opprettholder en god faglig bredde. Bevilgningene til grunnforskning skal styrkes både direkte til institusjonene og gjennom Norges forskningsråd. Veksten skal fordeles på grunnlag av faglige resultater og kvalitet. Regjeringen vil også bruke finansieringssystemet til å styrke grunnforskningen i matematikk, naturvitenskap og teknologi ved universitetene og høyskolene. Også forskningen i helseforetakene skal styrkes.

Regjeringen vil innføre en felles finansieringsmodell for universiteter og høyskoler. Den konkrete utformingen av modellen vil bli behandlet i forbindelse med budsjettforslaget for 2006. Den resultatbaserte forskningskomponenten skal inkludere indikatorer for vitenskapelig publisering, uteksaminerte doktorgradskandidater og midler fra Forskningsrådet og EUs rammeprogrammer. Det skal utvikles en formidlingskomponent som gir incentiver tilpasset de statlige høyskolenes særskilte formål.

Regjeringen vil videreføre og styrke forskningsprogrammer og prosjekter rettet mot regionale FoU-miljøer. Strategiske høyskoleprosjekter skal styrke kvaliteten på og omfanget av forskningsvirksomheten ved de statlige høyskolene, mens næringsrettet høyskolesatsing skal øke samspill og gjensidig kompetanseutvikling mellom statlige høyskoler og små og mellomstore bedrifter.

Finansieringsmodellen for forskning i helseforetakene skal evalueres. Forskningsaktiviteten innenfor de medisinske fagområdene skal sikres ved finansiering både gjennom universitetssystemet og de regionale helseforetakene.

Regjeringen vil at midlene til disiplinbaserte frie prosjekter på alle fagfelt i Forskningsrådet skal styrkes, slik at det er ressurser til å innfri en større andel av de søknadene som etter strenge kvalitetskriterier regnes for klart støtteverdige.

Forskningsrådet skal som hovedregel konsentrere sine tildelinger i større prosjekter, mens institusjonene har ansvaret for å finansiere mindre prosjekter utført av egne ansatte. For å stimulere institusjonene til å priori-

tere driftsmidler til forskning vil Regjeringen innføre en ordning der forskere og forskergrupper kan søke om å få dekket mindre finansieringsbehov relatert til drift av pågående forskningsprosjekter. Ordningen er avgrenset til perioden 2006-2010.

Regjeringen vil ta initiativ til at det blir utarbeidet en nasjonal strategi for å styrke grunnforskningen i matematikk, naturvitenskap og teknologi.

Regjeringen vil etablere en ordning der gaver til forskning på minst 5 mill. kroner utløser et offentlig bidrag tilsvarende 25 pst. av gavebeløpet. Gaven må gis av privatpersoner eller bedrifter og gå til et av universitetene, Det Norske Videnskaps-Akademi eller Norges forskningsråd.

Økte investeringer til vitenskapelig utstyr skal være en viktig del av styrkingen av den grunnleggende naturvitenskapelige og teknologiske forskningen. Dagens ordning med utstyrsmidler både via Forskningsrådet og direkte til institusjonene gjennom den strategiske forskningsbevilgningen skal opprettholdes. Forskningsrådet skal vurdere nasjonale behov og i samarbeid med institusjonene utvikle realistiske strategier for prioritering av investeringer.

Universitetsmuseenes vitenskapelige samlinger skal gjøres mer tilgjengelige gjennom digitalisering. Et offentlig utvalg vil vurdere ytterligere tiltak knyttet til forskning, formidling og forvaltning av samlingene.

Instituttsektoren

Meldingen tar opp endringene i forskningsinstituttene rammebetingelser og virkemåte. En gjennomgang av norsk instituttsektor i forbindelse med meldingen viser at norsk instituttsektor er stor i internasjonal sammenheng, men ikke av et unikt omfang. Instituttene leverer generelt forsknings- og utviklingstjenester av høy kvalitet. Instituttene inngår i nettverk og allianser med universiteter og høyskoler og bedrifter, og det er ikke grunn til å tro at de utgjør noe hinder for samarbeid mellom næringslivet og universitets- og høyskolesektoren. Det er heller ikke noe som tyder på at næringslivets kjøp av forskningstjenester fra instituttene fortrenger egen forskning. Snarere ser det ut til at sektorenes aktiviteter og kompetanse utfyller hverandre.

Det er et overordnet mål for Regjeringen å sikre en fortsatt sterk instituttsektor som kan tilby næringsliv og offentlig sektor relevant kompetanse og forskning på høyt internasjonalt nivå. Regjeringen vil legge forholdene til rette for at samarbeidet mellom universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter blir utviklet videre.

Norges forskningsråds strategiske rolle overfor instituttsektoren skal tydeliggjøres og styrkes. Forskningsrådet gis i oppdrag å utarbeide forslag til nye retningslinjer for statlig finansiering av forskningsinstitutter, herunder nytt og mer resultatbasert finansieringssystem for basisbevilgninger til instituttene. Basisbevilgningen til de teknisk-industrielle instituttene og miljøinstituttene skal økes for å styrke den langsiktige kompetanseoppbyggingen og instituttene internasjonale konkurransevne. Finansieringen av de regionale instituttene og høyskolenes forskningsvirksomhet

skal styrkes og gis en utforming som stimulerer til samarbeid og regional utvikling.

Norges forskningsråd skal foreta en gjennomgang av instituttene innenfor det arbeids- og sosialpolitiske området og området for utenriks- og sikkerhetspolitikk. Basisbevilgningen til Norsk utenrikspolitisk institutt og Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring skal kanaliseres via Forskningsrådet med virkning fra 1. januar 2006.

Norges forskningsråd

Meldingen peker på Norges forskningsråds sentrale rolle som rådgiver for myndighetene i forskningspolitiske spørsmål, som utførende organ og som møteplass for ulike aktører i forskningssystemet. Forskningsrådet har nylig blitt omorganisert. I omorganiseringsprosessen ble det lagt vekt på at Forskningsrådet skal ha en åpen arbeidsform med aktiv dialog med forskningsmiljøer, næringsliv, offentlig forvaltning og andre brukere. Virkemidler og prosedyrer må være tilpasset de ulike brukergruppene.

Forskningsrådet har ansvar for hele spekteret fra grunnforskning til innovasjon. Dette gir gode muligheter for koordinering og for å koble sammen grunnforskning og forskningsbasert nyskaping. Det blir stilt betydelige forventninger til Forskningsrådet når det gjelder oppfølging av de forskningspolitiske prioriteringene.

Økonomiske og administrative konsekvenser

Regjeringen går i meldingen inn for å øke den samlede forskningsinnsatsen i Norge til 3 pst. av BNP i 2010. I tråd med EUs målsettinger skal den offentlige finansieringen utgjøre 1 pst. av BNP. Næringslivet, utlandet og andre kilder skal stå for de øvrige 2 pst. Basert på nåværende BNP-anslag for 2005 og framskrivninger til 2010 vil denne målsettingen innebære et behov for realvekst i bevilgningen over statsbudsjettet på ca. 5,8 mrd. kroner.

Veksten over statsbudsjettet skal dels komme gjennom økte ordinære bevilgninger, dels gjennom avkastningen av Fondet for forskning og nyskaping. Regjeringens forslag om å øke fondskapitalen med 14 mrd. kroner vil gi en samlet fondskapital på 50 mrd. kroner. Den økte avkastningen vil bidra til en betydelig styrking i de offentlige bevilgningene til forskning i 2007. Regjeringen vil komme tilbake med konkrete bevilgningsforslag i de årlige budsjettene.

Økte statlige bevilgninger skal realisere de forskningspolitiske prioriteringer som er angitt i meldingen. EU tar sikte på en betydelig vekst i forskningssamarbeidet. Det er uklart hva budsjettet for 7. rammeprogram vil bli. Foreløpige forslag tyder på at det kan dreie seg om en dobling i forhold til dagens nivå, som i 2005 er ca. 525 mill. kroner. Bilaterale forskningsavtaler som, i tillegg til Japan, vil bli inngått med USA og Kina, skal følges opp med konkrete strategier og bevilgninger.

Ordningen med Yngre fremragende forskere (YFF) vil bli utvidet fra 2006. Utvidelsen av ordningen med Senter for fremragende forskning (SFF) og opprettelse

av en ny ordning, Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI), etter samme mønster vil bli utlyst i 2005 og iverksatt i 2007. Begge skal finansieres innenfor avkastningen fra fondet for forskning og nyskaping.

Meldingen foreslår at det innføres en felles finansieringsmodell for universiteter og høyskoler. Den konkrete utformingen av modellen vil bli lagt fram i budsjettforslaget for 2006.

For å stimulere til økt privat finansiering av grunnforskning foreslås en ordning der gaver til forskning på minst 5 mill. kroner uløser et offentlig bidrag tilsvarende 25 pst. av gavebeløpet. Det offentlige bidraget vil bli dekket av avkastningen av det økte kapitalinnskuddet i forskningsfondet i 2005.

Norges forskningsråd er i meldingen gitt ansvar og en rekke samordnings- og utredningsoppgaver. Blant annet skal Forskningsrådets strategiske rolle og ansvar overfor instituttsektoren tydeliggjøres og styrkes.

2. KOMITEENS MERKNADER

2.1 Innledning

Komiteen, medlemmene fra Høyre, Ine Marie Eriksen, Jan Olav Olsen, Raymond Robertsen og Søren Fredrik Voie, fra Arbeiderpartiet, Vidar Bjørnstad, Eva M. Nielsen og Karita Bekkemellem Orheim, fra Sosialistisk Venstreparti, Lena Jensen og lederen Rolf Reikvam, fra Kristelig Folkeparti, Arne Lyngstad og Elsa Skarbøvik, fra Fremskrittspartiet, Arne Sortevik, fra Senterpartiet, Rune J. Skjælaaen, fra Venstre, Trine Skei Grande, og representantene Ursula Evje og Jan Simonsen, viser til meldingen.

Komiteen konstaterer at Regjeringen legger opp til høye mål for norsk forskning og vil øke forskningsinnsatsen. Forskningspolitikken reflekterer samfunnets vilje til å utvikle og ta i bruk ny kunnskap. Forskningen og forskningsbasert kunnskap har preget utviklingen av samfunnet og vil bli stadig viktigere i årene som kommer.

Komiteen er enig i at vi må ha ambisiøse mål for norsk forskning. For å kunne opprettholde vårt velferdssamfunn og videreutvikle dette, til beste for kommende generasjoner, er forskning en svært viktig innsatsfaktor. Næringslivet blir stadig mer kunnskapsavhengig, og forskningens betydning for innovasjon og verdiskaping, både i privat og offentlig sektor, øker kontinuerlig.

Komiteen viser i denne sammenheng til at Norge i løpet av relativt få tiår er blitt verdensledende på spesialiserte områder innenfor flere viktige kunnskaps- og forskningsdrevende næringer. Selv som en liten nasjon med begrensede ressurser til forskning og utviklingsarbeid i global sammenheng viser dette at våre forskningsmiljøer kan utvikle ny kunnskap og viten, til nytte både for egen nasjon og internasjonalt.

Komiteen konstaterer videre at informasjons- og kommunikasjonsteknologien innebærer en dramatisk økning av tilgjengeligheten til forskningsresultater.

Dette, kombinert med økt kunnskapsutveksling over landegrensene, stiller norske forsknings- og kunnskapsmiljøer overfor nye utfordringer både når det gjelder internasjonalt og globalisert samarbeid og økt konkurranse.

Komiteen viser til at Regjeringen - i tillegg til forskningsmeldingen - har fremlagt stortingsmeldinger som omhandler viktige deler av innovasjons- og forskningspolitikken. Dette gjelder særlig meldingen om marin næringsutvikling Den blå åker (St.meld. nr. 19 (2004-2005)), meldingen om Kultur og næring (St.meld. nr. 22 (2004-2005)) og meldingen om Regionalpolitikken (St.meld. nr. 25 (2004-2005)).

2.2 En ledende forskningsnasjon

Komiteen har merket seg de tiltak som i inneværende stortingsperiode er iverksatt for å øke kvaliteten i norsk forskning og for å stimulere til større forskningsinnsats i norsk næringsliv. Sentre for fremragende forskning, stimuleringsordning for fremragende yngre forskere for fortsatt forskningsinnsats og SkatteFUNN-ordningen er eksempler på dette.

Komiteen slutter seg til målsettingen om at Norge skal ligge i teten internasjonalt når det gjelder ny teknologi, kunnskap og kompetanse. På noen områder innebærer dette at Norge må ha ledende forskningskompetanse og forskningsmiljøer som ligger fremst i verden med hensyn til utvikling av ny kunnskap og ny viten, og som evner å omsette dette i innovasjon og verdiskaping. På andre områder, og dette vil gjelde innenfor de aller fleste spesialiseringsfelt for ulike vitenskaper, er utfordringen for Norge å ha forskere og forskningsmiljøer som er i stand til å følge med og delta i den internasjonale utviklingen innenfor sine respektive fagområder, og bidra til at det ypperste av nyutviklet kunnskap og viten i global sammenheng også tilflyter norske bedrifts- og samfunnsmiljøer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, konstaterer at EU har som målsetting å bli verdens mest konkurransedyktige region innen 2010. For å oppnå dette har EU gått inn for å øke investeringene i forskning til opp mot 3 pst. av BNP i 2010, med bidrag fra næringslivet på to tredjedeler av dette. EU ser med andre ord på økt forskningsinnsats som en viktig konkurransefaktor for økt økonomisk vekst og som en drivkraft for velstandsutvikling i hele EU-området.

Flertallet mener at Norge må øke bevilgningsnivået for å opprettholde dagens posisjon med hensyn til forskningsinnsats. Skal vi nå målet om at Norge på flere områder skal bli en ledende forskningsnasjon og ligge i tet internasjonalt, må bevilgningene økes ytterligere. Flertallet slutter seg derfor til målsettingen om å øke den samlede FoU-innsatsen i Norge fra dagens 1,75 pst. til 3 pst. av BNP innen 2010.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at den offentlige andelen skal utgjøre 1 pst. og bidra til forskning fra nærings-

livet 2 pst. av BNP. Dette innebærer et behov for realvekst i offentlige forskningsbevilgninger på ca. 5,8 mrd. kroner i perioden, mens tilsvarende vekstbehov fra næringsliv, internasjonale og andre private kilder samlet vil utgjøre ca. 23 mrd. kroner. Dette flertallet har også merket seg at Regjeringen vil foreslå å øke Fondet for forskning og nyskaping med 14 mrd. kroner i statsbudsjettet for 2006. Dette flertallet mener dette er et viktig bidrag til norsk forskning og et godt virkemiddel for å kunne nå den ønskede vekst i de årlige forskningsbevilgningene.

Dette flertallet mener det er viktig å utvikle nye og flere lignende kvalitetsforbedrende tiltak, og ytterligere tiltak for økte forskningsbidrag i og fra næringslivet. Flere sentre for forskningsdrevet innovasjon, som Regjeringen foreslår opprettet, vil være viktige i denne sammenheng.

For å stimulere til økt forskning i og for norsk næringsliv er komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, enig i at en betydelig offentlig innsats må innrettes mot å utløse og stimulere til økt innsats fra næringslivet, og i denne sammenheng også til økt vektlegging av forskning i matematikk, naturvitenskap og teknologi, samt andre prioriteringer som kan bidra til økt verdiskaping.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til Regjeringens ønske om satsing på realfag. Dette er en riktig og viktig satsing, og det er en ambisiøs satsing. Disse medlemmer støtter disse ambisjonene, og forventer at Regjeringen følger ambisjonene for realfag med konkret innhold og vilje til satsing.

Disse medlemmer mener at det finnes en rekke samfunnsområder hvor ny kunnskap kan bidra til å drive verden fremover. Disse medlemmer viser i den anledning til at den svenske regjeringen 22. februar 2005 leverte proposisjonen "Forskning för et bättre liv" til Riksdagen. Tittelen forteller at økt forskning ikke bare er et mål i seg selv, men at forskningen også bør ha formål og retning. Forskningen skal være med på å skape et bedre liv for alle. Disse medlemmer peker i den anledning på områder som fredsforskning, klimaproblematikk, samferdsel, kjønnsforskning, samfunnsfag, design, arbeidsliv, kultur og forskning innenfor profesjonsutdanningen og pedagogikk.

Disse medlemmer mener at FNs målsettinger om et mer økonomisk, økologisk og sosialt bærekraftig samfunn bør gjenspeiles i målsettingene for innovasjons- og forskningspolitikken.

Disse medlemmer ber Regjeringen om å endre § 1 i forskningsområdet slik at vedtektene i større grad gjenspeiler intensjonene om økologisk og sosial bærekraft.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser i den sammenheng til Innst. S. nr. 283 (2002-2003) hvor det heter at:

"En fremtidsrettet næringspolitikk dreier seg om å utnytte ressursene vi har i landet på en slik måte at det gir sikrere arbeidsplasser i hele Norge. Komiteens medlemmer fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti og Kristelig Folkeparti er av den oppfatning at en fremtidsrettet næringspolitikk må stimulere til utnyttelse av landets ressurser på en slik måte at også neste generasjon har et godt land og en sikker fremtid å arve. (...)"

Disse medlemmer viser i den anledning til Samarbeidsregjeringens Nasjonale Strategi for bærekraftig utvikling, hvor det heter at:

"En bærekraftig utvikling krever at vi må se våre handlinger i et generasjonsperspektiv og være nøye når vi treffer valg som setter varige spor og påvirker våre etterkommeres handlefrihet og mulighet til å dekke egne behov, sogar til å overleve ... Et grunnleggende prinsipp er derfor at vi må respektere naturens tålegrense og basere politikken på føre-var-prinsippet."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det er viktig at nyutdannede innenfor samfunnsfag har kunnskap om praktisk teknologi og dens samfunnsformende evne. På samme måte er det viktig at nyutdannede teknologer har kjennskap til samfunnet og hvordan teknologi former samfunnet. Disse medlemmer vil derfor peke på de positive mulighetene som ligger i utdanninger hvor det legges vekt på kombinasjoner av kunnskap om både samfunn og teknologi, fremfor rene samfunnsfagsutdanninger eller rene teknologifagsutdanninger.

Disse medlemmer vil peke på at det er rundt 1,3 millioner sysselsatte i privat tjenesteyting, mens dagens statlige virkemiddelapparat i stor grad er sentrert rundt industriproduksjon. Disse medlemmer mener at det bør settes økt fokus på innovasjon i tjenester, som f.eks. nye og bedre måter å arbeide på, kunnskapsutvikling for ansatte og organisasjoner innenfor tjenesteytende næringer, og økt produktivitet. Dette gjelder ikke bare de såkalt "kunnskapsintensive tjenestenæringene", men også tjenestenæringene med spesielt mange ansatte (dagligvarehandel, transport, agentur osv.).

Disse medlemmer mener at høyere læresteder er de viktigste kildene til systematisk læring, og studenter som går ut i arbeidslivet er viktige for at ny kunnskap blir tatt opp og spredt i nærings- og arbeidslivet. En forskningsbasert økonomi trenger ikke være utelukkende forskningsdrevet, i betydningen private laboratorier og egen forskning, men må også ha øyne for at mobilitet og sysselsetting av tidligere studenter ved forsknings- og utdanningsinstitusjoner bidrar til en bred og betydelig forskningsdrevet utvikling av nærings- og arbeidslivet.

Disse medlemmer viser til at omfanget av offentlig finansiert forskning i Norge er betydelig, samtidig som næringsfinansiert forskning er relativt liten, også i internasjonale sammenhenger. Disse medlemmer mener at det må en betydelig styrking til i koblingen mellom den forskningen som faktisk utføres, og nærings-/arbeidslivet, slik at forskningen

kan føre fram til nye produkter og prosesser i både privat og offentlig sektor.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti fremmer derfor forslag om en handlingsplan for hvordan forholdet mellom forskning og arbeidslivet kan styrkes.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge fram en handlingsplan for hvordan forholdet mellom forskning og arbeidsliv kan styrkes, i forbindelse med statsbudsjettet for 2006."

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen er tilfreds med at det nå er fremlagt en ny forskningsmelding. Meldingen synes i hovedsak å gi gode beskrivelser av utfordringer og mål for norsk forskning i årene fremover.

Disse medlemmer viser til at utfordringen også denne gang blir slik som den var i forbindelse med forrige forskningsmelding, St.meld. nr. 39 (1998-1999) "Forskning ved et tidsskille", nemlig om og hvordan det skaffes nok midler til å innfri den forskningsmessige målsettingen.

Disse medlemmer minner om at målsettingen i forrige forskningsmelding var at "forskningsinnsatsen i Norge i løpet av neste femårsperiode kommer på linje med gjennomsnittet i OECD-landene, målt som andel av BNP". Disse medlemmer viser også til at FoU-innsatsen i prosent av BNP for Norge målt i 2003 ligger under EU-gjennomsnittet målt i 2002.

Disse medlemmer støtter Regjeringens mål for forskningsinnsatsen som er lagt på linje med EUs målsetting. Disse medlemmer understreker at når den nye forskningsmeldingen konkretiserer målet for den samlede FoU-innsatsen til 3 pst. av BNP innen 2010, bør virkemidlene for å nå dette målet være både realistiske og tydelige. Disse medlemmer viser til at Norge med dagens nivå på 1,75 pst. fortsatt er langt unna dette målet. Disse medlemmer peker spesielt på at med målsettingen fordelt med hhv. 1 pst. på offentlig sektor og 2 pst. på privat sektor blir utfordringen særlig for privat sektor betydelig. Etter disse medlemmers syn mangler meldingen en grundig drøfting av virkemidler generelt og en drøfting av virkemidler som spesielt kan sikre at privat sektor klarer målsettingen om FoU-innsats på 2 pst. innen 2010. Disse medlemmer savner spesielt drøftelse av skattepolitikk og skatteincentiver. Etter disse medlemmers syn er dette en vesentlig svakhet ved meldingen.

I tillegg vil disse medlemmer peke på at Norge som meget rik oljenasjon nå har en særlig mulighet til å investere intensivt i forskning for å sikre fremtidig verdiskaping etter at olje- og gassressurser er utnyttet. Disse medlemmer savner i forskningsmeldingen en grundig drøftelse av hvordan nasjonens oljerikdom kan brukes til nasjonal satsing på forskning som investering i samfunnsmessig infrastruktur. Norges rikdom gir nasjonen en mulighet til gjennom sterk satsing på

forskning å løfte den nasjonale verdiskapingen. Meldingen drøfter overhodet ikke at denne muligheten finnes og hvordan den kan brukes. Disse medlemmer mener dette er en vesentlig mangel ved meldingen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at den samlede norske forskningsinnsatsen fordeler seg med 40 pst. finansiering fra det offentlige og resten på private og utenlandske finansieringskilder. Den høye offentlige andelen er spesiell sammenlignet med andre land på tilsvarende utviklingsnivå. Disse medlemmer viser til at det i meldingen foreslås en vridning slik at i 2010 skal statens andel reduseres til 33,3 pst. Begrunnelsen er blant annet at dette vil være mer på linje med land vi ofte sammenligner oss med. Dette er land som har ambisjoner om å være ledende når det gjelder innovasjon og nyskaping. Disse medlemmer viser til at samtidig med at private skal ta et større ansvar for forskningsinnsatsen, skal den samlede innsatsen økes fra om lag 1,7 pst. til 3 pst. av BNP.

Disse medlemmer mener det er viktig å ha høye ambisjoner. Ambisjonene for meldingen som strekker seg fram til utgangen av 2005, er at Norge skal ha en samlet forskningsinnsats som er på linje med gjennomsnittet for OECD-landene. Dersom vi hadde nådd målet, skulle vi brukt ca. 2,23 pst. av BNP i 2005. Disse medlemmer viser til at en bare i liten grad har nærmet seg målet i løpet av meldingsperioden. Disse medlemmer minner om dette fordi det er viktig at høye mål også må ha i seg noen grad av realisme. Dersom en setter seg mål som er urealistiske, vil dette kunne virke demotiverende og frustrerende. Dessuten vil denne type mål lett komme i miskreditt og forsterke politikerforakten fordi det i ettertid viser seg at det ikke var samsvar mellom mål og politisk vilje.

Disse medlemmer vil likevel holde fast på målet om at Norge i 2010 skal bruke 3 pst. av BNP til forskning og utvikling. Disse medlemmer mener at det ikke finnes rimelige grunner til å forvente at privat sektor skal stå for 2 pst. mens den statlige andelen skal utgjøre 1 pst. Det er å ha ambisjoner på andres vegne og overlate en for stor del av satsingen til en sektor som det offentlige har begrensede muligheter til å påvirke. Derfor mener disse medlemmer at en realistisk fordeling av forskningsinnsatsen i 2010 vil måtte ligge i nærheten av dagens fordeling. Dette betyr at disse medlemmer legger til grunn at den offentlige andelen skal være 1,2 pst. av BNP, mens de resterende 1,8 pst. skal finansieres av andre. Med en slik fordeling må realverdien av den offentlige forskningsinnsatsen i 2010 være ca. 10,1 mrd. kroner over dagens nivå. Meldingen anslår at for å nå målet om 1 pst. fra det offentlige, må realnivået for forskningsinnsatsen i 2010 være 5,8 mrd. kroner over dagens nivå. Endring av fordelingsnøkkelen, slik disse medlemmer foreslår, innebærer at realnivået fra private og andre må ligge om lag 18,5 mrd. kroner over dagens nivå.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen foreslår å øke Forskningsfondet til 50 mrd. kroner i 2006. Disse medlemmer viser til at om den offentlige

forskningsinnsatsen finansieres som bevilgninger over de årlige budsjettene eller som avkastning fra forskningsfond, er uten betydning for innretning eller nivå. Disse medlemmer viser til at fondet etter hvert er blitt et virkemiddel i forskningspolitikken. Det økte ambisjonsnivået disse medlemmer foreslår, vil kreve økte offentlige bevilgninger. Disse medlemmer mener at det må vedtas en forpliktende opptrappingsplan for den offentlige innsatsen og for størrelsen på Forskningsfondet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i de årlige budsjettene fremme forslag om oppbygging av forskningsfondet slik at fondet den 1. januar hvert år har slik kapitalbase:

2006: 70 mrd. kroner
2007: 90 mrd. kroner
2008: 100 mrd. kroner"

Disse medlemmer viser til at mangel på forpliktende økonomisk opptrappingsplan var en svakhet ved forskningsmeldingen som ble behandlet i 2000. I tillegg til at en opptrappingsplan vil virke som et press inn mot den årlige budsjettbehandlingen, vil en plan også kunne gi de tunge forskningsmiljøene bedre planleggingsmuligheter. Disse medlemmer legger til grunn at den statlige innsatsen skal være 10,1 mrd. kroner over dagens nivå i 2010 og foreslår følgende:

"Stortinget ber Regjeringen i de årlige budsjettene legge til grunn følgende vekst i forskningsrammene i perioden 2006-2010:

2006: 2,1 mrd. kroner
2007: 2 mrd. kroner
2008: 2 mrd. kroner
2009: 2 mrd. kroner
2010: 2 mrd. kroner"

Disse medlemmer viser til at mangel på avansert vitenskapelig utstyr har vært et problem for norsk forskning i mange år. På grunnlag av undersøkelser gjort av Forskningsrådet er utstyrsbehovet anslått til 2,6 mrd. kroner. Om lag to tredjedeler er knyttet til nye behov. Resten er erstatning av utstyr som er foreldet eller ikke lenger holder mål. Disse medlemmer viser til at naturfag, matematikk og teknologi skal være satsingsområde. Dessuten er helse foreslått som et tematisk satsingsområde. Dette er fag og forskningsområder som stiller store krav til utstyr og laboratorier. Disse medlemmer er enige i at det tas et løft for matematikk og naturfagene. Skal dette bli annet enn tom retorikk, må det på finansieringssiden gjøres tiltak. Behovet for nytt vitenskapelig utstyr er stort både innenfor universitetene og høyskolene og i deler av instituttsektoren. Disse medlemmer mener investering i utstyr må prioriteres i første del av perioden og foreslår 1 mrd. kroner hvert år innenfor den foreslåtte opptrappingsplan. Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i budsjettene for 2006 og 2007 å foreslå 1 mrd. kroner hvert år øremerket anskaffelse av vitenskapelig utstyr."

Disse medlemmer viser til de spesielle utfordringene i de nordligste fylkene med hensyn til å skape flere arbeidsplasser og ny optimisme. Det er behov for å styrke og utvikle miljøer i hele landsdelen. Som et ledd i en større plan foreslår derfor disse medlemmer et forskningsfond for Nord-Norge. Et slikt forskningsfond for Nord-Norge er nødvendig, men ikke tilstrekkelig for å snu dagens trend. Et slikt fond må ikke minst ses i sammenheng med andre virkemidler, som ulike tiltak innenfor Innovasjon Norge og Forskningsrådets prioriteringer. Disse medlemmer foreslår derfor opprettet et eget forskningsfond for de nordligste fylkene.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen om å opprette et eget forskningsfond for Nord-Norge."

Særlige områder

Komiteen er enig i at det er nødvendig å prioritere Norges begrensede forskningsressurser til områder hvor vi som nasjon har naturgitte eller andre spesielle fortrinn, og til områder som skal ivareta våre nasjonale særegne behov.

Komiteen slutter seg til de strukturelle og tematiske områder og teknologiområder som Regjeringen foreslår å prioritere.

De strukturelle områdene er internasjonalisering, grunnforskning og forskningsbasert nyskaping og innovasjon.

De tematiske satsingsområdene er energi og miljø, hav, mat og helse. Teknologiområdene er IKT, nye materialer og nanoteknologi og bioteknologi.

Komiteen peker generelt på at det innenfor de prioriterte tematiske områdene bør legges vekt på områder der Norge har internasjonalt ledende forskningsmiljøer og historiske, geografiske eller spesielle næringsmessige fordeler. Komiteen forutsetter at slik prioritering også kan gi muligheter for at det kan skapes nye arbeidsplasser og derved bidrar til fremtidig verdiskaping.

Komiteen viser til at det for Norge, med en lang kystlinje og store marine ressurser, er viktig å sikre en god og kunnskapsbasert forvaltning av kyst- og havområdene. Komiteen mener derfor det er viktig å øke innsatsen innenfor marin sektor. Komiteen mener videre at Norge har betydelige fortrinn både når det gjelder geografisk beliggenhet, tradisjoner og fagmiljøer. Forskning som kan bidra til å forstå, utnytte og forvalte havets ressurser bedre, har bred internasjonal interesse.

Komiteen vil fremheve den betydelige verdiskapingen som er knyttet til den maritime næringen, og Norges unike internasjonale posisjon på dette området. For å styrke næringsens fremtidige innovasjonskraft vil komiteen understreke viktigheten av at den maritime forskningen trappes opp.

Komiteen viser til at NTNU og Marintek i Trondheim representerer Europas tyngste maritimt tekniske forskningsmiljø. Komiteen mener flere land, deriblant EU-landene, bør inviteres til å trekke større vekslere på det norske miljøet. Komiteen ber derfor Regjeringen arbeide for at Marintek kan bli et europeisk forskningslaboratorium.

Komiteen understreker at innenfor tematisk satsingsområde energi bør forskning innenfor petroleum og petroleumstilknyttede fag prioriteres.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, mener at for Norge som nasjon er det en særlig utfordring å sikre kunnskap som kan gi økt utvinning av olje fra bestående felt, øke muligheten til å utnytte små felt og utvinne oljeressurser i områder der det er spesielle utfordringer knyttet til naturgitte og miljømessige forhold.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, mener at Norge skal ha ambisjon om å være verdensledende på området petroleumsforskning, og at staten bør inngå partnerskapsavtale med oljeindustrien for å realisere visjonen.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at presset på å åpne nye og sårbare områder for petroleumproduksjon øker. Samtidig er det store mengder petroleum som ikke produseres i de feltene som allerede er åpnet i Nordsjøen, fordi teknologien ikke er god nok. Disse medlemmer vil understreke at Norge i dag er langt framme når det gjelder nye produksjonsmetoder, og horisontalboring, undervannsanlegg, gassinjeksjon mv. som alle er tiltak for å få mer ut av hvert felt. Dette er fortrinn som bør videreutvikles, for å øke produktiviteten i de allerede åpnete feltene og for å redusere presset for å få åpnet nye områder for leting.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at Norge har et komparativt fortrinn når det gjelder fornybar energi. Det er et stort utnyttet potensial både når det gjelder bruk av alternativ energi og et behov for å finne bedre bærekraftige energisystemer. Disse medlemmer mener de naturgitte fortrinn gir norske miljøer mulighet til å hevde seg innen internasjonal forskning på området, samtidig som resultatene vil gi store samfunnsmessige gevinster. Disse medlemmer mener økt forskning innen ENØK og alternativ energi også bør prioriteres innenfor energiforskningen.

Disse medlemmer viser til at helse er et av de fire tematiske satsingsområdene og at det samlet sett er betydelige forskningsmidler som knytter seg til det medisinske fagfeltet, hvor farmasøytisk industri også inngår.

Erfaringer tyder imidlertid på at norsk og internasjonal farmasøytisk industri er tilbakeholden når det gjelder tung satsing på forskning og utvikling i Norge på grunn av for små og spredte miljøer. Disse medlemmer mener dette utgjør en risiko for at spesialisert medisinsk forskning legges til andre land, men også en fare for utflytting av allerede eksisterende farmasøytisk industri i Norge.

Disse medlemmer mener på denne bakgrunn at økt satsing på dette området bør ha som mål å utvikle større og tyngre miljøer som evner å tiltrekke seg norske og internasjonale forskere av høy klasse. Dette forutsetter et samarbeid mellom myndighetene, næringsliv og forskningsmiljøer, for eksempel innen kreftforskning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, peker på at det har funnet sted en omfattende utbygging av offentlige velferdsordninger i Norge og andre vestlige land de siste 50 år. Det er viktig med god og oppdatert kunnskap på alle de implikasjoner denne utviklingen har for vårt samfunn. Flertallet mener det er behov for samfunnsforskning og for mer helhetlige analyser for å forstå hvordan ulike virkemidler kan bidra til å bedre velferdstjenestene og få flere i arbeid.

Flertallet minner om at velferdssamfunnet er basert på samspill og samarbeid mellom stat, marked og det sivile samfunn. Det er en positiv sammenheng mellom en godt utviklet velferdspolitik og økonomisk vekst. Flertallet mener utviklingen av offentlig sektor skal basere seg på forskningsbasert kunnskap. På denne bakgrunn er flertallet positivt til at det er etablert et program for velferdsforskning. Norge har sterke forskningsmiljø innenfor samfunnsforskningen. I denne sammenheng er det også viktig å videreutvikle databaser om norske samfunnsforhold og at forskningsmiljøer og virksomheter stimuleres til å delta aktivt i EUs arbeid med innovasjon i offentlig sektor.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at den nordiske velferdsmodellen gir de nordiske landene et konkurransefortrinn. I International Herald Tribune (14. oktober 2004) gjengis en uttalelse fra Verdensbanken: "Glem myten om den skandinaviske sosialismen og hvordan dens skatter og dyre offentlige helsetjenester ødelegger privat næringsliv. Intet kan være lengre fra sannheten". Dette er et fortrinn som må utvikles og forbedres. Derfor er det behov for å øke kunnskapen om velferdsstatens fortrinn og hvilke utfordringer den møter i en globalisert verden. De tunge norske forskningsmiljøene innenfor samfunnsfagene og humaniora er internasjonalt anerkjente. Dette er forskning og kunnskapsutvikling som oftest har sine røtter i den norske samfunnsmodellen og kulturtradisjonen.

Disse medlemmer mener det er viktig at det i forskningssammenheng rettes fornyet oppmerksomhet og økt innsats for å styrke velferdsstaten og å øke kunns-

skapen om velferdsstatens måter å fungere på som grunnlag for framtidige politiske beslutninger.

Blant annet mener disse medlemmer at det er behov for å øke forskningsinnsatsen innenfor profesjonsutdanningen. Disse medlemmer viser til at fellesskapet årlig bruker flere hundre milliarder til utdanning og helse. Økt kunnskap om ressursbruk og organisering er nødvendig for at disse sektorene skal utvikles.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til at hensikten med å velge ut satsingsområder blant annet er å prioritere områder der norsk forskning har fortrinn. Dessuten er de tematiske områdene valgt ut fordi dette er områder der det er nødvendig at Norge har kompetanse til å følge forskningsfronten, og som dessuten har et stort vekstpotensial for norsk næringsliv. Disse medlemmer mener det i tillegg til de fire områdene bør etableres et femte område vi har valgt å kalle: velferdsstaten, kunnskap for fornying og utvikling.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen tilrettelegge for følgende femte tematiske satsingsområde for forskning: Velferdsstaten, kunnskap og fornying."

Komiteens medlemmer fra Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre viser til at mye av forskningen i bioteknologi reguleres i egen lovgivning. Disse medlemmer mener det er rett at dette forskningsområdet reguleres i egen lovgivning, og vil understreke at endringer må skje etter innhenting av faglige vurderinger, normale høringsrunder og en generelt faglig forsvarlig saksbehandling. Disse medlemmer viser i den forbindelse til våre partiers merknader og stemmegivning i behandlingen av Dokument nr. 8:64 (2004-2005), jf. Innst. S. nr. 225 (2004-2005).

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen understreker betydningen av å modernisere lovgivningen om bioteknologi. Disse medlemmer mener det er viktig å delta i stamcelleforskning, slik at vi bedre kan nyttiggjøre oss de medisinske fremskritt som bio- og genteknologien gir muligheter for.

Disse medlemmer viser i denne sammenheng til Innst. S. nr. 225 (2004-2005) fra sosialkomiteen om Dokument nr. 8:64 (2004-2005) hvor et flertall bestående av Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem forslag til revidert bioteknologilov og i den forbindelse åpne for begrenset bruk av preimplantasjonsdiagnostikk og forskning på overtallige befructede egg. Et forslag til revidert lov bes fremmet så tidlig som mulig i neste stortingsperiode."

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senter-

partiet viser til Sverige og den svenske regjeringens forslag til ny forskningspolitikk: "Forskning för ett bättre liv". Disse medlemmer har merket seg at kjønnsforskning der foreslås som ett av fire forskningsområder. Disse medlemmer viser til satsing på likestilling og integrering av kjønnsperspektiv i alle fagområder og forskningsprogrammer fra EU-kommisjonen. Disse medlemmer etterlyser liknende satsing fra norsk side, blant annet fordi kunnskap om kjønn er viktig for å utvikle politiske tiltak generelt og likestillingstiltak. Disse medlemmer viser til at det nåværende kvinne- og kjønnsforskningsprogrammet varer til ut 2007. Disse medlemmer mener at dette programmet må videreføres.

Disse medlemmer viser til at kvinne- og kjønnsforskning gjennom snart tretti år har bidratt med kunnskap om hva samfunnsendring betyr for ulike befolkningsgrupper og individer, og utvidet forståelsen for at kjønn spiller en sentral rolle i forbindelse med økonomisk og kulturell endring. Feltet representerer tematisk forskning med bred tverrfaglig relevans. Disse medlemmer mener det er behov for konkrete tiltak for å integrere kvinne- og kjønnsforskning i bredt omfang, og med spesiell vekt på fagområder hvor feltet hittil i mindre grad har vært representert.

2.3 Situasjonsbeskrivelse - forskning i Norge

Komiteen konstaterer at Norge har en godt utbygd infrastruktur for forskning og kunnskapsutvikling, med et svært desentralisert nett av offentlige forskningsmiljøer. I denne sammenheng er universitets- og høyskolesektoren og instituttsektoren de største aktørene. Til sammen utfører disse sektorene i dag over 50 pst. av vår samlede forskningsinnsats.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, vil for øvrig bemerke at det til tross for godt utbygd infrastruktur og desentraliserte forskningsnettverk fortsatt er betydelige regionale forskjeller med hensyn til forskningsutførelse i Norge. Eksempelvis har Nord-Norge omkring 10 pst. av Norges befolkning, men bare 5 pst. av forskningen i landet utføres i landsdelen. En av hovedårsakene til dette er at næringslivsfinansiert forskning er langt lavere i landsdelen enn i landet for øvrig. Med de betydelige muligheter og utfordringer landsdelen står overfor, mener flertallet at slike regionale forskjeller må vies spesiell oppmerksomhet, blant annet gjennom tiltak rettet mot utvikling av mer kunnskaps- og forskningsbasert næringsliv.

Komiteen viser til at norsk vareproduserende industri er sterkt konkurranseutsatt og derfor avhengig av kontinuerlig innsats innenfor innovasjon og arbeidet for økt produktivitet. Videre utvikling av konkurransekraftig vareproduksjon i Norge forutsetter derfor fortsatt satsing på forskning og utvikling av ny produksjonsteknologi.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, merker seg at det de siste

to tiårene har vært en sterk vekst i forskningsaktiviteten innenfor samfunnsvitenskap og medisin i universitets- og høyskolesektoren, samtidig som forskningsaktiviteten innenfor teknologifagene er blitt redusert. Flertallet vil bemerke at det i denne sammenheng er helt nødvendig å iverksette tiltak for å stimulere til økt forskning innenfor realfag og teknologi, hvis Norges evne til verdiskaping skal kunne opprettholdes og økes.

Flertallet har merket seg at norske forskere og forskningsmiljøer kommer relativt godt ut med hensyn til tradisjonelle måleindikatorer for forskningsresultater (publiseringer og siteringer). Derimot synes antall patenteringer og kommersielle resultater fra forskningen å ha et betydelig forbedringspotensial. Flertallet ber departementet følge utviklingen på dette området nøye og på en egnet måte gi tilbakemelding til Stortinget dersom ikke allerede vedtatte virkemidler er tilstrekkelige for å få opp innovasjons- og kommersialiseringstakten fra norske forskningsmiljøer.

Flertallet ber i denne sammenheng også departementet vurdere om det bør utvikles andre og flere resultatindikatorer for norsk forskning, blant annet i sammenheng med utarbeidelse av budsjett og finansieringsløsninger for universitets-, høyskole- og instituttsektoren.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Kristelig Folkeparti, Fremskrittspartiet, Venstre og representanten Simonsen, gir prinsipiell tilslutning til at størst mulig andel av veksten i offentlige forskningsmidler bør bli gjenstand for konkurranse om tildeling mellom ulike forskere og forskningsmiljøer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, slutter seg til den ansvarsfordeling som er beskrevet i meldingen mellom ulike departementer og Norges forskningsråd med hensyn til forskningsfinansiering. Det må sikres god koordinering av forskningsinnsatsen.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen mener etablering av et eget forskningsdepartement med samlet ansvar for den nasjonale forskningsvirksomhet bør vurderes.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti mener det er behov for å samordne forskningsinnsatsen på en bedre måte. Derfor mener disse medlemmer at en større del av Regjeringens innsats må koordineres av ett departement.

2.4 Mot en grenseløs forskningspolitikk

Komiteen mener det er avgjørende for kvalitet og relevans i norsk forskning at norske forskere deltar i internasjonale samarbeidsprosjekter og forskningsprosjekter som går på tvers av landegrenser. En stadig større andel av ressurser til forskning fordeles på internasjonale konkurransearenaer. Her må også norske for-

skere delta aktivt i konkurransen om de gode forskningsprosjekter og de gode finansieringsløsninger.

Internasjonalt forskningssamarbeid har alltid vært en forutsetning for utvikling av nasjonal kunnskap og teknologi. For en liten nasjon som Norge er dette spesielt viktig, også sett i sammenheng med verdiskaping og utvikling av økonomisk konkurransekraft.

Komiteen viser til at EU-området er blitt en stadig viktigere konkurransearena og samarbeidspartner for norsk forskning. I utformingen av nye rammeprogrammer for forskningssektoren legger EU større vekt på vekst og sysselsetting. Komiteen vil understreke viktigheten av at Norge deltar aktivt i utformingen av en felles europeisk forskningspolitikk, og at våre nasjonale mål med hensyn til kvalitet og kvantitet ligger minst på høyde med gjennomsnitt i EU.

I denne sammenheng anser komiteen det viktig at Norges deltakelse i europeiske forskningsorganisasjoner videreføres og utvikles.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig med departementet i at forskning må integreres tydeligere som virkemiddel i utviklingspolitikken. Flertallet viser til at få utviklingsland har midler til på egen hånd å utføre god forskning på fattigdomssykdommer som lungebetennelse, diaré, tuberkulose, malaria og HIV/AIDS. Flertallet har merket seg at størstedelen av forskning rettes mot de rike landenes behov og at bare 10 pst. av de totale ressurser til medisinsk og helsefaglig forskning er rettet mot 90 pst. av den globale sykdomsbyrden - noe som ofte blir referert til som 10/90-gapet. Flertallet er bekymret over tall som viser at fordelingen er enda dårligere i Norge. Sannsynligvis er det bare ca. 5 pst. av norsk medisinsk og helsefaglig forskning som er rettet mot sykdom og helseproblemer i utviklingsland.

Flertallet viser videre til at Norge har mange kompetente forskere som har kunnskap som er relevante i forhold til å bekjempe fattigdomssykdommer. For eksempel har universitetene i Bergen og Oslo høyt kvalifiserte forskningsteam på dette området. Dette viser at Norge er i en god posisjon til å bidra med forskning for å redusere 10/90-gapet. Flertallet mener at ressurser som i dag brukes på nasjonal helseforskning i større grad bør brukes på global helseforskning med hovedvekt på fattigdomssykdommer.

Flertallet viser til at den private sektoren i Norge ligger under OECD-snittet i å finansiere forskning og utvikling generelt, og spesielt i forhold til å finansiere forskning utenfor eget område. Dette gjelder også for helsesektoren. Flertallet mener derfor at det er viktig å bygge partnerskap mellom offentlig og privat sektor for å støtte forskning på globale helsespørsmål i Norge.

Komiteen viser også til det etablerte nordiske forskningssamarbeidet. Dette samarbeidet kan etter komiteens syn bidra til å bygge en plattform for styrket internasjonalt samarbeid, hvor også norske forskere og forskningsmiljøer deltar, i særlig grad mot

Europa. Med hensyn til bilateralt samarbeid er komiteen enig i at forskningssamarbeidet med Nord-Amerika, Japan og Kina skal prioriteres.

Komiteen mener i tillegg at satsing på samarbeid med Russland innenfor både forskning og høyere utdanning er viktig, og at et slikt utvidet samarbeid bør inngå som en del av en offensiv og fremtidsrettet politikk for Norges nordområde.

Komiteen vil for øvrig understreke at universitetene og høyskolene bør bli flinkere til å samarbeide med hverandre når det gjelder inngåelse av formelle internasjonale forskningsavtaler.

Komiteen peker på at norske forskningsinstitusjoner/institutter og norsk næringsliv i sitt arbeid med å søke internasjonalt forskningssamarbeid og finansiering fra internasjonale forskningsprogrammer bør samarbeide på nasjonalt plan for å få resultater internasjonalt. Komiteen understreker at det er viktig å sikre finansiering som oppmuntrer til dette. Komiteen peker på at dette gjelder så vel ressursbruk i søknadsprosessen som norske prosjekter/grupperinger som oppnår internasjonal finansieringsstøtte til forskningsprosjekter/programmer.

Komiteen mener institusjonene må sikres økonomiske muligheter og kapasitet til forberedelse av søknader og konkurranse om forskningsmidler på den internasjonale arena, og særlig i forhold til EUs rammeprogram.

Komiteen mener Norge har mye å vinne på enda sterkere internasjonalisering av norsk forskning. Samtidig har Norge utfordringer og muligheter som er unike i et internasjonalt og globalt perspektiv, og som kan gi spennende og interessante utfordringer for internasjonale forskningsmiljøer. Svalbard, nordområdene for øvrig og Antarktis er hver for seg naturlige "laboratorier" for grenseløse forskningsprosjekter og forskningsoppgaver.

Komiteen viser for øvrig til de store infrastrukturinvesteringer for økt forskning som er foretatt på Svalbard de senere år. Fiberoptisk kabel til Longyearbyen fra fastlandet, bredbånd til Ny-Ålesund, nytt marinlaboratorium samme sted og ny forskningspark ved Universitetssenteret på Svalbard. I tillegg er det gjort flere internasjonale investeringer, hvorav EISCAT hittil er den største og mest kjente installasjonen. Komiteen mener at disse tunge investeringene, kombinert med Svalbards beliggenhet, gir et genuint utgangspunkt for økt forskningsaktivitet, kompetanseoppbygging og verdiskaping med utgangspunkt i våre naturgitte fortrinn. Forskningsstasjonen Troll i dronning Mauds land er med på å befeste og komplettere Norges rolle i polar- og arktisk forskning. I tillegg kommer de fagfelt og kunnskapsområder hvor Norge allerede innehar en ledende posisjon. Utrveksling av forskere og forskerkruttringer bør derfor etter komiteens mening stimuleres til å gå både til og fra Norge.

Komiteen vil understreke behovet for å samordne forskningsinnsatsen på Svalbard. Komiteen ber departementet vurdere å legge koordineringsansvaret til en egnet institusjon, f.eks. til UNIS, eller til et samarbeidsorgan.

Komiteen peker på at et viktig tiltak for å sikre økt forskningsinnsats også vil være å gjøre norske forskningsmiljøer attraktive for utenlandske forskere, forskningsinstitusjoner og for utenlandske bedrifter. Komiteen peker på at en av flere forutsetninger for at Norge skal fremstå som et attraktivt land å drive forskning i, er at det vitenskapelige utstyret er av høy kvalitet.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen peker på at økende internasjonalt forskningssamarbeid og forskningsdeltakelse også vil medføre betydelig økning i utgifter for Norge, både nasjonalt og for de enkelte deltagerne innenfor så vel offentlig som privat sektor.

Kontingenter for deltakelse i internasjonale forskningsprogrammer og for medlemskap i internasjonale forskningsorganisasjoner er utgifter som påløper i utlandet. Disse medlemmer peker på at denne typen utgifter derfor bør kunne holdes utenfor ordinære statsbudsjett og belastes et eget utenlandsbudsjett. Disse medlemmer peker også på at Norges store oljeformue gjør at vi som nasjon har god økonomisk anledning til å dekke slike utgifter. Disse medlemmer peker på at en slik mulighet kan være viktig for å sikre bred og aktiv internasjonal deltakelse fra norske forskningsmiljøer.

Disse medlemmer viser til at det i flere ulike sammenhenger er presentert behovsanslag for nødvendig utskiftning, fornyelse og oppgradering av vitenskapelig utstyr på over 5 mrd. kroner. Disse medlemmer peker på at svært mye av dette utstyret vil bli levert fra utlandet. Også slike utgifter bør derfor kunne belastes over et eget utenlandsbudsjett. Disse medlemmer mener det vil være nødvendig å avsette 2 mrd. kroner i 2006 som en del av en opptrappingsplan for investering i slikt utstyr.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2006 etablere en ordning med et eget utenlandsbudsjett for utgifter til kontingenter for deltakelse i internasjonale forskningsprogrammer, medlemskap i internasjonale forskningsorganisasjoner samt kjøp av nytt vitenskapelig forskningsutstyr."

2.5 Kvalitet i forskning

Komiteen er enig i at kvalitet må være et gjennomgående mål for all forskning, men konstaterer samtidig at kvalitet ikke er noe entydig definert begrep i forskningskretser. Egenskapene ved et produkt, originalitet, soliditet, faglig relevans og samfunnsmessig eller praktisk nytteverdi kan til en viss grad stå i motsetning til hverandre. Tradisjonelle kvalitetskriterier i akademisk forskning er ikke alltid direkte anvendbare for anvendt forskning og utvikling for kommersialisering av forskningsresultater.

Komiteen slutter seg til Regjeringens forslag om videre arbeid med kvalitetsforbedrende tiltak og kriterier for kvalitet og resultater i forskningen, og mener at

dette arbeidet må prioriteres. Dette innebærer blant annet videreutvikling av finansieringsmodellen for universiteter og høyskoler, nytt finansieringssystem for forskningsinstitutter og aktiv bruk av fagevalueringer, hvor kvalitet, faglig ledelse og strategisk planlegging blir styrende for ressurstildelingen.

Komiteen viser for øvrig til at flere fagevalueringer påpeker at norsk forskning generelt er preget av fragmentering. Mange miljøer er små og sårbare. Fagmiljøene ved norske universiteter bør satse ytterligere på strategisk planlegging og faglig ledelse. Komiteen viser i denne sammenheng til de endringer som nylig er foretatt i lov om universiteter og høyskoler, og vil understreke det ansvar og de muligheter som institusjonenes ledelse er pålagt på disse områdene. Komiteen vil understreke behovet for at institusjonene utnytter disse mulighetene for å styrke norsk forskning generelt og forskningens kvalitet spesielt.

Komiteen mener at Regjeringens forslag om å opprette en ny ordning, Sentre for forskningsdrevet innovasjon (SFI), etter mønster fra ordningen med Sentre for fremragende forskning, kan være et viktig bidrag for å stimulere innovasjonsevnen i næringsliv og offentlig sektor. Gjennom økt satsing på langsiktig grunnleggende forskning hvor det stilles høye krav til vitenskapelig kvalitet og nærings- og samfunnsmessig relevans, vil forskningsdrevet innovasjon og nyskaping kunne bli vesentlig forbedret.

Komiteen støtter forslaget om å etablere sentre for forskningsdrevet innovasjon. Komiteen mener at slike sentre også kan lokaliseres til bedrifter med tunge forskningsmiljøer. Mange bedrifter har eksempelvis gode laboratorier som gjør det naturlig å legge senteret til bedriften. En forutsetning er sjølsagt at forskningsresultatene skal være tilgjengelige og kunne publiseres på vanlig måte.

2.6 Forskningsbasert nyskaping og innovasjon - veier til fornyelse

Komiteen viser til at forskning og utviklingsarbeid er viktige innsatsfaktorer for fornyelse av både offentlig sektor og norsk næringsliv. Forskning og utviklingsarbeid bidrar positivt til nødvendig omstilling, til kunnskap om hvordan omstillingsprosesser kan og bør foregå, og ikke minst til forståelse for behovet for omstilling. Forskning utvikler nye ideer og nye teknologier som det ennå ikke er etterspørsel etter, og bidrar til at vi kan møte fremtiden på en best mulig måte.

Komiteen viser til at forskning spiller en viktig rolle som grunnlag for politikkutvikling og forvaltning, og gir viktige bidrag til en mer kritisk og åpen samfunnsdebatt. Det gjelder også i spørsmål av mer verdimessig karakter. Mer kunnskap og forskningsinnsats må til for å bidra til bedre beslutningsgrunnlag.

Komiteen viser også til at studier som er gjort av Teknologibedriftenes Landsforening og av Norges forskningsråd gjør det klart at bedrifter som satser på forskning og utvikling, både er mer lønnsomme, har en sterkere omsetningsvekst og bedre eksportvekst enn bedrifter i samme bransje som ikke satser på forskning

og utvikling. Av disse grunner bør bedriftene ha en klar egeninteresse i å satse mer på forskning og utviklingsarbeid.

Komiteen vil også understreke behovet for nærmere samarbeid mellom næringslivet og offentlige kunnskaps- og forskningsinstitusjoner. Norske bedrifter er i hovedsak små sett i et internasjonalt perspektiv, med relativt liten erfaring og tradisjon for FoU-aktiviteter. I tillegg er det formelle kompetansenivået i næringslivet jevnt over lavere enn innenfor offentlig forvaltning og innenfor universitets- og høyskolesektoren. For å kunne utnytte våre samlede ressurser på tvers av sektorene må det utvikles bedre samhandlingsarenaer og møteplasser, hvor næringslivet kan dra nytte av den forskningskompetanse som finnes i offentlige institusjoner, og hvor ideer til nye forskningsprosjekter og utredningsoppgaver kan formidles fra næringslivet til de offentlige forskningsmiljøene.

Komiteen er enig i at det må legges til rette for lokalisering av utenlandsk forskningsvirksomhet i Norge. Her vil både skatteforhold og generelle rammebetingelser være viktige faktorer. Komiteen har merket seg at Regjeringen vil følge opp disse spørsmålene i sammenheng med utvikling av den generelle innovasjonspolitikken, og i nært samarbeid med Innovasjon Norge og Forskningsrådet.

Komiteen mener at et kunnskapssamfunn med et sterkt utviklet kunnskapsbasert næringsliv krever et samspill mellom forskningspolitikken og næringspolitikken. Myndighetene må føre en aktiv næringspolitikk med et nært samarbeid mellom det offentlige, næringslivet og forskningen, og bruke de mulighetene hvor Norge har særlige fortrinn.

Komiteen viser til at store norske selskaper bruker noe mindre penger på forskning og utvikling. Komiteen viser til en analyse utarbeidet av NIFU-STEP som viser at bedrifter med mer enn 200 ansatte brukte 10 pst. mindre penger på forskning og utvikling i 2002 enn i 2001.

Komiteen mener at målet om 3 pst. av BNP til forskning innen 2010 vil være avhengig av at de store selskapene øker sin forskningsinnsats, og at myndighetene utvikler virkemidler og stimulerer selskapene til dette.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at store bedrifter hvor staten er betydelig eier har et særskilt ansvar for å være foregangsbedrifter for en sterk forskningsinnsats.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, slutter seg til de forslag til tiltak for å styrke forskningen i og for næringslivet som Regjeringen foreslår. Sentre for forskningsdrevet innovasjon, SkatteFUNN, flere og bedre brukerstyrte forsknings- og innovasjonsprogrammer, IFU og OFU-kontrakter samt deltakelse i flere internasjonale forskningsprogrammer, kombinert med betydelig

volumøkning i norsk forskning, vil være viktige bidrag i denne sammenheng.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, mener at forskningsresultatene fra norske universiteter og høyskoler må utnyttes bedre til kommersialisering. Flertallet er enig i at relevant erfaring fra næringslivet og erfaring med kommersialisering bør vektlegges ved bedømmelse av kompetanse innenfor aktuelle fagområder, og universitetene og høyskolene bør vurdere hvorvidt kommersialisering og næringslivserfaring i sterkere grad enn i dag bør gjøres meritterende for forskerne.

Komiteen er oppmerksom på at utilstrekkelig tilgang på kapital i en tidlig fase av en bedrifts liv kan være et hinder for økt kommersialisering. Opprettelsen av såkornfond i universitetsbyene kan være et viktig virkemiddel for å avhjelpe dette. Komiteen ber Regjeringen vurdere hvordan denne ordningen fungerer, og gi tilbakemelding til Stortinget på egnet måte.

Komiteen mener i denne sammenheng at det også bør etableres en landsomfattende såkornordning i Tromsø.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til meldingens ambisiøse mål om økt forskningsinnsats fra næringslivet. For å kunne innfri målsettingen må næringslivet lokalt og regionalt settes i stand til å frigjøre midler til økt investering i forskning. Disse medlemmer mener det derfor er nødvendig at det offentlige stiller opp med et sett av virkemidler som korresponderer med de behovene norsk næringsliv har for å kunne bidra til økt innovasjon basert på forskning. Disse medlemmer vil påpeke at næringsstrukturen i Norge preges av små og mellomstore bedrifter der mangel på risikokapital er en kritisk faktor for å kunne investere langsiktig i forskningsprosjekter og i neste omgang omsette forskningsresultater til kommersielt interessante prosjekter. Disse medlemmer mener derfor de distriktsrettede ordningene er av vel så stor betydning for hoveddelen av næringslivet lokalt og regionalt som de landsdekkende såkornfondene.

Når det gjelder den etablerte ordningen med landsdekkende såkornfond, er komiteens medlem fra Senterpartiet gjort kjent med at interessenter utenfor universitetsbyene oppfatter at det er vanskeligere å nå fram med prosjekter utenfor universitetsbyene og -miljøene. Dette medlem vil understreke at de etablerte såkornfondene ikke må forvaltes slik at ordningen bidrar til å forsterke en fra før uheldig sentralisering av forskningsmidler. Dette medlem vil understreke at de etablerte såkornfondene ikke må ekskludere prosjekter utenfor universitetsbyene, men forvaltes slik at de reelt får en landsdekkende funksjon ved å være tilgjengelig for prosjekter lokalt og regionalt.

Dette medlem vil påpeke at det å tildele Universitetet i Tromsø et nytt landsdekkende såkornfond, samtidig betyr at Universitetet for miljø- og biovitenskap er det eneste universitetsstedet som ikke er tildelt et eget såkornfond. Dette medlem mener behovet for å bygge opp et forvaltningsmiljø i tilknytning til UMB bør vurderes med sikte på en mulig framtidig etablering av et såkornfond i denne regionen med fokus på grønn næringsutvikling. Dette medlem mener at et viktig skritt på veien vil være å prioritere miljøet i Ås ved tildeling av nye regionale kapitalfond.

Komiteen viser til at det offentlige kjøper varer og tjenester for om lag 250 mrd. kroner årlig. Komiteen mener at det offentlige må bruke sin stilling som innkjøper til å fremme innovasjon i næringslivet og til å utvikle nye og bedre offentlige tjenester. Samspillet mellom kunde og leverandør er en vesentlig drivkraft bak innovasjoner. Det må utvikles virkemidler som kan stimulere forsknings- og utviklingssamarbeidet mellom offentlige innkjøpere (kommunal virksomhet, offentlig forvaltning og offentlig forretningsdrift), bedrifter og forskningsmiljøer. Komiteen vil be Regjeringen vurdere og fremme forslag om hvordan det offentlige som innkjøper i større grad enn i dag kan stimulere innovasjon og FoU-arbeid både i næringslivet og i offentlig sektor.

I tillegg mener komiteen at myndighetene bør søke å inngå langsiktige avtaler med næringslivet om en økning i deres FoU-innsats. Kjernen i slike avtaler, som kan inngås med hele bransjer eller et knippe av dominerende bedrifter på en sektor, er en gjensidig forpliktelse om et avtalt beløp fra begge parter til forskning og utvikling på et nærmere angitt område. Slike avtaler kunne være aktuelle med for eksempel bygg- og anleggsbransjen, oppdrettsnæringen, og ikke minst oljeindustrien.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen viser til eget forslag om økt avsetning til Forskningsfondet.

Fra fondets økte avkastning vil disse medlemmer øremerke midler til ytterligere 4 sentre for forskningsdrevet innovasjon og øke rammen for program for brukerstyrt forskning til 1 mrd. kroner.

Disse medlemmer forutsetter at økningen særlig rettes mot forskning innenfor de tematiske satsingsområdene, og at det utvikles opplegg for brukerstyrt forskning innrettet også mot de største bedriftene.

Disse medlemmer anbefaler at for brukerstyrte forskningsprosjekter økes den offentlige andel fra 50 pst. til 60 pst. i perioden til og med 2010.

Disse medlemmer har merket seg at Norge ikke er medlem av den europeiske patentorganisasjonen EPO, og at dette medfører store ekstraavgifter for norske patentsøknader innenfor det europeiske området. Disse medlemmer viser til Dokument nr. 8:83 (2004-2005) med forslag om slikt medlemskap fremmet av representantene Hedstrøm, Solholm og Sortevik.

2.7 Forskning og samfunn - etikk og allmennrettet formidling

Komiteen har merket seg at Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med en egen proposisjon knyttet til lovfesting av et helhetlig forskningsetisk komitesystem, inkludert et system for hvordan uredlighet i forskningen skal behandles. Komiteen vil påpeke at forskningsetikk og etiske spørsmål generelt må vektlegges sterkere i høyere utdanning, inkludert doktorutdanninger, og i forskningsmiljøene for øvrig.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, understreker forskernes og forskningens etiske ansvar. Etisk refleksjon og debatt om produksjon av forskningsbasert kunnskap er et gode i seg selv. Forskerne har et ansvar for å vurdere og formidle mulige konsekvenser av de resultater som frembringes, særlig når de beveger seg inn på etisk vanskelige områder. Dette går etter flertallets mening ikke inn på den akademiske friheten som en forsker har og må ha til å kunne velge tema og metode for sin forskning, men dreier seg i første rekke om forskningens legitimitet og mulighet for dialog og aksept i samfunnet som helhet. Åpen og kritisk etisk refleksjon og deltakelse i den offentlige debatten om slike spørsmål er etter flertallets vurdering en viktig forutsetning for forskningens frihet fra kontroll og styring.

Flertallet konstaterer at samfunnet investerer betydelige beløp i forskning, og at en dermed må kunne forvente at forskningen gir resultater som er til nytte for samfunnet. I noen tilfeller kan verdien være målbar i kroner og materiell avkastning. I andre sammenhenger vil økt trivsel, livskvalitet og dannelse utgjøre den samfunnsmessige avkastning av forskningen. For den enkelte forsker vil en av drivkreftene til innsats i forskningen kunne være gleden av å se sine egne resultater omsatt i praksis, eller at resultatene blir nyttiggjort som del av kunnskaps- og beslutningsgrunnlaget i samfunnsutviklingen.

Flertallet er enig i at samfunnets behov for innsyn og innflytelse på forskningen må ivaretas samtidig med forskernes behov for frihet i sitt arbeid. Samtidig mener flertallet at debatten om forskning også må foregå utenfor forskersamfunnet. Forskerne må ha et ansvar for å formidle og problematisere sin forskning og sine forskningsresultater på en slik måte at også allmennheten vil kunne delta i den forskningspolitiske debatten. En informert og interessert allmennhet er en viktig forutsetning for å kunne skape legitimitet for forskningen og for å kunne ta i bruk ny kunnskap og ny teknologi på ulike områder i samfunnet. Flertallet støtter forslaget fra Regjeringen om å utvikle en egen formidlingskomponent i finansieringssystemet for universiteter og høyskoler.

2.8 Forskere, rekruttering og karriere

Komiteen slutter seg til Regjeringens tiltak for økt forskerrekuttering og er enig i at rekrutteringen til realfag er spesielt bekymringsfull og trenger spesiell

oppmerksomhet og prioriterte tiltak. Komiteen er enig i at det er nødvendig med tiltak tidlig i utdanningsløpet for å kunne bedre rekrutteringen til realfag, og at gode, inspirerende og kompetente lærere er særlig viktig. En ordning med ettergivelse av studielån for studenter som gjennomfører en lærerutdanning som inkluderer høyere grads nivå i visse realfag, kan være et godt egnet tiltak for å sikre bedre lærerrekruitering til realfagene. Det må vurderes om en slik ordning med ettergivelse av studielån bør knyttes til antall år med undervisning i de aktuelle fag.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, har merket seg at Regjeringen vil be Norges forskningsråd, i samarbeid med Universitets- og høyskolerådet, utarbeide et forslag til nasjonal ordning med forskerskoler.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til forslaget om at Forskningsrådet i samarbeid med Universitets- og høyskolerådet skal utarbeide forslag til nasjonal ordning med forskerskoler. Disse medlemmer vil understreke at forskerskoler vil være en del av sektorens utdanningssystem, og disse medlemmer kan ikke se at Forskningsrådet skal pålegges ansvar for utvikling av utdanningssystemet. Forskningsrådet har antakelig heller ikke nødvendig kompetanse for et slikt oppdrag. Disse medlemmer vil understreke at å flytte ansvaret til Forskningsrådet vil undergrave institusjonenes faglige og pedagogiske ansvar for forskerutdanningen som er et institusjonsansvar. Disse medlemmer forutsetter at institusjonene på nordisk, nasjonalt og internt nivå samarbeider om å utvikle forskerutdanningen, herunder etablering av forskerskoler.

Komiteen vil understreke behovet for at nødvendige tiltak blir iverksatt for bedre oppfølging av doktorgradsstipendiater, herunder bedre strukturering og organisering av ulike forskerutdanninger internt og i samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, viser til at Stortinget tidligere har vedtatt en opptrappingsplan for stipendiater, i størrelsesorden 350 nye hvert år. Flertallet forutsetter at denne opptrappingsplanen blir fulgt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er positivt til at det skal innføres en ordning med næringsph.d. i Norge, og at dette skal utredes i forbindelse med ordningen for forskerskoler.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen forutsetter at en ordning med næringsph.d vurderes i sammenheng med andre mulig tiltak for å sikre en utveksling og samarbeid mellom offentlige institusjoner og privat sektor.

Komiteen mener at med den ressursøkning som nå finner sted til norsk forskning, gis det grunnlag for å videreutvikle rammebetingelsene, herunder lønns- og arbeidsvilkår, som sikrer god rekruttering og mulighet for å beholde de beste forskerne i aktiv forskningsaktivitet. Komiteen vil for øvrig understreke at økt internasjonalisering av norsk forskning og av norske forskningsmiljøer også må innebære tiltak for å sikre rekruttering av gode internasjonale forskere til Norge.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at et relativt lite antall forskere genererer en svært stor andel av forskningsresultatene. Dette indikerer at det er av avgjørende betydning å rekruttere og beholde de beste og mest kreative forskerne. Innenfor noen fagmiljøer kan rekruttering synes vanskelig.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, viser til Innst. O. nr. 48 (2004-2005) om Ot.prp. nr. 79 (2003-2004) Ny lov om universitet og høyskoler, der et flertall ber om at spørsmål om behov for egne lovregler for slike institusjoner vedrørende bruk av åremål og midlertidig ansettelser skal legges frem til behandling etter at ny arbeidsmiljølov og ny tjenestemannslov er behandlet av Stortinget. Dette flertallet peker igjen på at i rekrutteringssammenheng kan omfattende bruk av midlertidighet i ulike ansettelsesforhold virke negativt. Dette flertallet er derfor skeptisk til å videreføre den omfattende ordning for bruk av ulike former for midlertidighet i ulike ansettelsesforhold som foreløpig er videreført i universitets- og høyskoleloven.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at det er viktig at forskeryrket har rammevilkår som tiltrekker seg og tar vare på de beste talentene. Disse medlemmer er enige med departementet i at lønns- og arbeidsforhold ikke må være en hindring for rekrutteringen. Disse medlemmer vil imidlertid påpeke at bruken av midlertidige ansettelser ved landets universiteter og høyskoler undergraver de ansattes stillingsvern og bidrar til å gjøre forskeryrket mindre attraktivt. Disse medlemmer minner i den forbindelse om Innst. O. nr. 48 (2004-2005), der komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet sa:

"Disse medlemmer kan ikke se at det er særskilte forhold som gjør at universiteter og høyskoler skal ha større tilgang til midlertidige ansettelser enn andre sektorer. Disse medlemmer mener at hensynet til fleksibilitet for institusjonene ikke kan forsvare et svekket stillingsvern for tilsatte i denne sektoren. Disse medlemmer viser til at det allerede er et stort antall midlertidige stillinger i universiteter og høyskoler, og at utvidet bruk av dette vil virke negativt i et rekrutteringsperspektiv."

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn gå imot forslaget om å opprette en ny midlertidig stilling som en alternativ rekrutteringsstilling til professorat. Midlertidige stillinger gir ikke forutsigbarhet for den enkelte og virker ikke på noen måte likestillingsfremmende.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, viser til at den mest kritiske faktor for god forskning ved utdannings- og forskningsinstitusjonene ofte er knapphet på sammenhengende tid. Det er derfor viktig at institusjonene organiserer arbeidet slik at forskere får skjermet sin forskningstid. Flertallet viser til tradisjonen ved universitet der om lag 50 pst. av tiden til vitenskapelig ansatte brukes til forskning. Flertallet mener denne ordningen skal fortsette. Det er ikke etablert en tilsvarende praksis for høyskolene.

Flertallet viser til at all høyere utdanning skal være forskningsbasert, og mener at også høyskolene må avsette tilstrekkelig med tid for at vitenskapelig ansatte får tid til forskning.

Flertallet vil understreke at det ennå er langt fram til målet om likestilling mellom kvinner og menn på denne sektoren. Det vises for eksempel til at 84 pst. av alle professorer er menn, og til at kvinner er underrepresentert i vitenskapelige stillinger på alle nivåer.

Flertallet viser til at Forskningsrådets utredning "Kvinner i forskning" (2003) pekte på to hovedutfordringer; å øke andelen kvinner i disipliner og på fagområder med få kvinner, særlig naturvitenskap og teknologi, og å øke andelen kvinner i faste vitenskapelige stillinger, særlig toppstillinger.

Flertallet vil understreke Forskningsrådets og forskningsinstitusjonenes ansvar for å øke antallet kvinner i forskerstillinger. Flertallet viser til at dersom man skal øke andelen kvinner til førstestillinger, så må andelen kvinner til doktorgradsstipend og til postdocstillinger økes. Flertallet mener at institusjonene har et spesielt ansvar for å legge til rette for at kvinner får stipend med sikte på en vitenskapelig karriere.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener at arbeidet med likestilling i forskningssektoren må prioriteres og forsterkes. Likestilling handler om like muligheter for begge kjønn, men også om forskningskvalitet; å utnytte de samlede ressursene og sikre et bredest mulig rekrutteringsgrunnlag til forskerstillinger.

Disse medlemmer mener videre at kvinner som søker stipend innenfor fag der kvinneandelen er under 40 pst. blant vitenskapelig personale, skal tildeles stipend etter en faglig vurdering.

Av andre tiltak som disse medlemmer støtter, er mentorordning for kvinner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet deler oppfatningen til Likestillingsombudet om at ansettelser uten forutgående utlysning hemmer likestil-

ling. Disse medlemmer gikk derfor imot Regjeringens forslag til bestemmelse i ny universitets- og høyskolelov våren 2005 som muliggjør ansettelse i undervisnings- og forskerstillinger uten forutgående kunngjøring.

Akademisk frihet

Komiteen mener, i forbindelse med vurderinger av individuell akademisk frihet kontra behovet for tematisk og institusjonell prioritering, at den enkelte ansattes faglige autonomi ved universiteter og høyskoler er en viktig premis for forskningens uavhengighet og legitimitet. Samtidig krever store forskningssatsinger både aktiv og målstyrt ledelse og i stor grad interne prioriteringer. Større forskergrupper, gjerne med tverrfaglig sammensetning i prosjektorganisering, blir mer og mer vanlig og nødvendig, ikke minst i forhold til konkurranse om eksterne forskningsmidler, nasjonalt og internasjonalt, for eksempel gjennom EU-systemene. Dette krever god ledelse og prioriteringer på institusjonsnivå og mellom institusjoner, som ikke nødvendigvis er helt i samsvar med ønskene og prioriteringene fra den enkelte forsker. Komiteen har merket seg at departementet med bakgrunn i Stortingets tidligere anmodning ved behandling av Ot.prp. nr. 79 (2003-2004) og Innst. O. nr. 48 (2004-2005) vil iverksette et snarlig arbeid for å utrede blant annet behovet for lovfesting av spørsmålene knyttet til akademisk frihet.

Komiteen peker på at en viktig side av den individuelle akademiske frihet er muligheten til å søke om doktorgradstipend på individuelt grunnlag. Komiteen peker på at en slik frihet og en slik mulighet også virker rekrutterende.

Komiteen anbefaler en ordning med individuelle stipender for doktorgrader i Norge tildelt fra Norges forskningsråd eller på annen egnet måte, f.eks. øremerkede midler til flere individuelle doktorgradsstipend hos utdanningsinstitusjonene. Spesielt gjelder dette vesentlig forskning som ikke passer inn i eksisterende programmer og miljøer.

2.9 Forskning ved universiteter, høyskoler og helseforetak

Komiteen viser til at en gjennom deltakelse i internasjonale forskningsprogrammer sikrer både kunnskapstilgang og kunnskapsutvikling som er nødvendig for relevant og oppdatert undervisning. På samme måte sikrer deltakelse i anvendt forskning nærkontakt mellom forskerne og samfunns- og næringsliv, som også bidrar til at undervisningen blir levende og dagsaktuell. Selv om både grunnforskning og anvendt forskning har en egenverdi, er hensynet til kvalitativt god undervisning etter komiteens vurdering en viktig side ved forskningsaktivitetene ved både universiteter og høyskoler, og ved helseforetakene. Komiteen vil understreke at høy kvalitet må være en overordnet forutsetning og en premis for all høyere utdanning, grunnforskning og anvendt forskning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, viser til at universiteter og høyskoler har et særlig ansvar for å utføre langsiktig, grunnleggende forskning. Flertallet merker seg at bevilgningene til grunnforskning skal styrkes både direkte til institusjonene og gjennom Norges forskningsråd, og at veksten skal fordeles på grunnlag av faglige resultater og kvalitet. En finansieringsmodell for universitetene med en resultatbasert forskningskomponent vil fremme økt kvalitet. Styrking av frie prosjekter gjennom Norges forskningsråd er et annet eksempel på at tildeling til grunnforskning i større grad skal være basert på konkurranse. Dette innebærer at flere klart støtteverdige prosjekter kan realiseres. Dette vil bidra til å opprettholde en god bredde i forskningssystemet og bidra til at flere enn de aller beste blir bedre.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen er opptatt av å prioritere universiteter og vitenskapelige høyskoler når det gjelder satsing på grunnleggende forskning.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at de statlige høyskolene skal være sentrale aktører i regional utvikling og innovasjon, og vil påpeke at også de vitenskapelige høyskolene og universitetene må spille en sentral rolle i fornyelse av samfunns- og næringsliv, både regionalt og nasjonalt. Her vil utdanning av gode kandidater til arbeids- og næringsliv, forskning og forskningssamarbeid samt kommersialisering av forskningsresultater være viktige bidrag. Flertallet slutter seg til Regjeringens forslag om å styrke de forskningsprogrammene som er særlig rettet mot de regionale FoU-miljøene, og at økonomiske virkemidler tas i bruk for å stimulere til tettere samarbeid mellom høyskolene og instituttene.

Flertallet konstaterer at Nord-Norge har særlige utfordringer for å sikre en balansert bosetting og næringsutvikling. Samtidig er nordområdene i et nasjonalt og internasjonalt perspektiv noen av våre mest ressursrike områder, med betydelige muligheter, men også utfordringer knyttet til miljø, ressursforvaltning, teknologi i kaldt klima, logistikk, og en lang rekke andre spennende fagfelt og forskningsområder. Samtidig er forskningsaktiviteten i landsdelen relativt lav. Flertallet vil påpeke det særlige ansvar som Universitetet i Tromsø og landsdelens høyskoler og institutter har for å utvikle konkurransedyktige forskningsmiljøer som kan konkurrere om nasjonale og internasjonale forskningsoppdrag og forskningsmidler, og bidra til kompetanseoppbygging, næringsutvikling og regional utvikling i landsdelen. Flertallet vil for øvrig be Regjeringen vurdere konkrete tiltak som kan øke forskningsaktiviteten og utviklingsaktivitetene i landsdelen, spesielt knyttet til nordområdenes særegne og naturgitte fortrinn og utfordringer, og gi Stortinget tilbakemelding om aktuelle tiltak på egnet måte.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, mener at aktuelle tiltak for eksempel kan være et eget forskningsprogram i Norges forskningsråd rettet mot utfordringene i nordområdene, differensierte tiltak i SkatteFUNN for å stimulere til økt regional forskningsaktivitet eller spesielle tiltak rettet mot nye utfordringer innenfor olje- og gasssektoren i nord.

Komiteen har merket seg meldingens konstatering av at det i stigende grad vil være akkrediteringssystemet og faglige kvalitetsvurderinger som skal bestemme utviklingen av institusjonsmønsteret innen høyere utdanning og forskning. Dette er i tråd med Stortingets intensjoner. Samtidig sier meldingen at de fire universitetene som ble etablert før Kvalitetsreformen åpnet for nye universiteter, vil framstå som kvalitativt forskjellige fra de nye universitetene. Komiteen vil understreke at det i universitets- og høyskoleloven og Stortingets intensjoner ikke ligger noen inndeling av nye og eldre universiteter i ulike kategorier.

Komiteen ber departementet stimulere og understøtte forskningssamarbeid mellom universiteter, og mellom universiteter og høyskoler for å utnytte samlede ressurser og skape sterke forskningsmiljøer.

Komiteen viser til meldingens understreking av at forskningsvirksomhet stadig blir mer internasjonalt preget. Komiteen viser til at Norge i mange sammenhenger derfor lett kan bli en liten aktør både i forhold til forskningsmessig kompetanse og finansiell styrke. Komiteen peker på at landets oljerikdom gjør det mulig å tilføre norsk forskningsaktivitet finansiell styrke, også knyttet til internasjonal deltakelse. For å sikre forskningsmessig kompetanse på den internasjonale arena understreker komiteen at det er viktig at norske forskningsinstitusjoner søker samarbeid. Komiteen peker derfor på at finansieringsmodellen for institusjoner og institutter bør oppmuntre til og belønne forskningsprosjekter/forskningsarbeid basert på nasjonalt samarbeid. Komiteen peker på at et slikt prinsipp også bør følges når det gjelder tildeling av offentlige forskningsmidler til privat sektor.

Komiteen viser til at avansert forskning ofte krever svært kostbart utstyr. Ikke desto mindre er investeringer i slikt utstyr nødvendig på mange forskningsområder og en avgjørende forutsetning for at norske forskningsmiljøer skal kunne holde seg i forskningsfronten internasjonalt. Et eksempel på dette er Intervensjonssenteret ved Rikshospitalet/Radiumhospitalet. Intervensjonssenteret, som ble etablert ved stortingsvedtak i 1995, er en forsknings- og utviklingsavdeling for nye og avanserte behandlingsmetoder. Eksterne evalueringer gir senteret godt skussmål, men påpeker samtidig at utstyrssituasjonen er i ferd med å bli en kritisk faktor i den videre utvikling av klinisk forskning på dette nivået. Komiteen mener at forskningspolitikken også må ta høyde for den type ekstraordinære satsinger som er nødvendig for at avanserte forskningsmiljøer av denne typen får anledning til å utvikle seg.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, slutter seg til at det utvikles nye kvalitets- og resultatorienterte forskningsindikatorer til bruk i finansieringssystemet for tildeling av forskningsmidler, og egne incentiver tilpasset de statlige høyskolenes særskilte formål. Dette kan virke stimulerende for forskningsaktivitetene ved universiteter og høyskoler.

Med hensyn til forskning i våre helseforetak vil flertallet understreke at det også her må utvikles gode samarbeidsformer mellom helseforetakene, universitets- og høyskolesektoren, instituttene og aktuelt næringsliv. Dette vil bidra til bedre utnyttelse av forskningsmessig infrastruktur og kunne utløse større omfang av medisinsk og helserelatert forskning.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet vil først ta stilling til institusjonenes finansiering i forhold til ulike komponenter, innhold og vektning i forbindelse med fremleggelsen av forslag til ny finansieringsmodell i statsbudsjettet for 2006.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at meldingen vektlegger kvalitet og relevans som de viktigste kriterier for framtidige forskningsprioriteringer. For å sikre kvaliteten legges det opp til økt konkurranse om forskningsmidlene. Disse medlemmer viser til at forskning, både den grunnleggende, men også den næringsrettede som arbeider med å løse konkrete problemer, ofte har en lang tidshorison. Disse medlemmer mener at tradisjonell konkurranse med en omfattende søknadsprosedyre ikke er en effektiv måte å sikre kvalitet og relevans på. Disse medlemmer viser til at det brukes mye ressurser på å skrive søknader. Innvilgelsesprosenten er lav innenfor flere av Forskningsrådets programområder. Med mange små forskningsmiljøer kan det å skrive søknader utvikles til å bli en egen profesjon. Disse medlemmer er utrygge på om dette på lengre sikt vil styrke og utvikle norsk forskning. Disse medlemmer mener derfor at kvalitet og relevans først og fremst er avhengig av den faglige styrken i miljøene og den kompetanse oppdragsgivere har til å definere problemer og framtidige utfordringer.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet mener derfor at en viktig utfordring blir å bygge sterke fagmiljøer og gi disse gjennom langsiktig finansiering mulighet til å møte konkurransen fra utenlandske institusjoner og institutter. Disse medlemmer mener eksempelvis at økt basisbevilgning til instituttene er en måte å øke slagkraften i norsk forskning på. Disse medlemmer mener at tettere samarbeid mellom universitetene/høyskolene og instituttene vil øke mulighetene for å øke kvaliteten på forskningen. Deler av den økte statlige forskningsinnsatsen må kanaliseres direkte til universitetene/høyskolene gjennom finansieringsmodellen.

Disse medlemmer mener at Forskningsrådets strategiske programmer rettet mot høyskolene for å styrke forskningskompetansen ved de statlige høyskolene har vært viktige for sektoren. Disse programmene må derfor opprettholdes og utvides.

Disse medlemmer viser til at finansieringsmodellen for institusjonene består av en basiskomponent og komponenter for avlagte poeng, en forskningskomponent og en komponent for utveksling av studenter. Det foreslås videre å utvikle en egen komponent for forskningsformidling. Det er videre forutsatt at modellen skal omfatte både universiteter og høyskoler. Disse medlemmer er enige i at det innføres en ny formidlingskomponent. Formidlingskomponenten skal gi incentiver tilpasset de statlige høyskolenes spesielle formål overfor regionalt arbeids- og næringsliv.

Disse medlemmer vil understreke at en ny (nye) finansieringsmodell(er) og innholdet av forskningskomponenten både må ivareta universitetenes og høyskolenes ulike forskningstradisjoner og vektlegging av grunnforskning og anvendt forskning/utviklingsarbeid.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at rammebetingelser der det er lagt stor vekt på incentiver, alltid fører til at virksomhetene tilpasser seg rammene. Tilpasningen kan føre til at virksomhetene endrer sine mål. Disse medlemmer viser til at det i sektoren blir påstått at kravene til bestått eksamen er blitt redusert for å øke inntektene. Disse medlemmer mener derfor at det må foretas en grundig og omfattende gjennomgang av erfaringene med den nye modellen.

Disse medlemmer vil påpeke at en målsetting om sterkere gjennomslag i EUs rammeprogrammer ikke må føre til at forskningsinstitusjonene markedsorienterer innsatsen på bekostning av andre viktige satsinger. En økt internasjonalisering og satsing på store, kostbare program må ikke føre til en nedprioritering av forskning ved mindre institusjoner som har lokalt og regionalt næringsliv som målgruppe.

Disse medlemmer mener at tildeling av midler på bakgrunn av evalueringer og rapporteringer kan føre til en sterkere byråkratisering og kontroll. Konsekvensen kan bli at ressursene trekkes bort fra selve forskningen og undervisningen. For å unngå en slik utvikling må finansieringssystemet innrettes slik at hele UH-sektoren tildeles rammer som tar høyde for disse kostnadene.

Små driftsmidler

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at institusjonene må stimuleres til å prioritere driftsmidler til forskning og støtter forslaget om en tidsavgrenset ordning for å dekke såkalte små driftsmidler til forskere og forskningsgrupper ved universiteter og høyskoler.

Flertallet anser det også nødvendig at Forskningsrådets virkemidler rettet mot høyskolene og regionale institutter gis en utforming som stimulerer til samarbeid mellom disse.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen understreker at det er institusjonenes eget ansvar at det avsettes tilstrekkelige driftsmidler for å sikre at forskningsvirksomheten faktisk kan gjennomføres med god kvalitet. Disse medlemmer har imidlertid ikke tro på en egen tidsavgrenset ordning der institusjonene kan søke om å få dekket mindre finansieringsbehov til drift av pågående forskningsprosjekter, og går derfor imot Regjeringens forslag på dette punkt. Dette kan bli en byråkratisk ordning hvor mye tid og krefter brukes på søknader og tildeling. Disse medlemmer understreker at finansieringssystemet for universitet og høyskoler generelt må utformes slik at det gir rom for de driftsutgifter som må påregnes for løpende og planlagt forskningsvirksomhet. Samtidig forutsetter disse medlemmer at også institusjonene selv gjennomfører en prioritering av midler som gjør dette mulig innenfor rammen av de midler som totalt avsettes til forskningsvirksomhet.

Kvalitetsreformen

Komiteen legger til grunn at når det skal foretas justeringer og endringer i finansieringssystemet vedrørende forskningskomponenten for universitet, høyskoler og helseforetak, må den viktige sammenhengen mellom forskning og Kvalitetsreformen ivaretas.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, peker på at Kvalitetsreformen innenfor høyere utdanning bl.a. bygger på forskningsbasert undervisning og at ansatte ved utdanningsinstitusjoner som selv driver forskning - spesielt universitet og vitenskapelige høyskoler - får tid til å utføre og eller delta i forskning av høy kvalitet.

Flertallet understreker at forskning innenfor universitet og høyskoler ikke kan behandles uavhengig av Kvalitetsreformen, men at forskningsmelding og Kvalitetsreformen må ses i sammenheng. Flertallet viser til at evaluering av Kvalitetsreformen ennå ikke er gjennomført, men at signaler fra innføring og gjennomføring av reformen tyder på at forskere ved universitet og høyskoler har mindre tid til forskning.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen mener det er en svakhet ved meldingen at i alle fall foreløpig erfaringsgrunnlag fra arbeidet med kvalitetsreformen ikke er forsøkt sett i sammenheng med dette kapittel i meldingen. Disse medlemmer mener det kan gjøres bl.a. gjennom økning i beløp innenfor utdanningskomponenten.

Bygg

Komiteen viser til at universitetene, en rekke høyskoler og helseforetakene har behov for modernisering og utbygging av sine forskningsbygg/anlegg. Komiteen

understreker at en forbedring og oppgradering av bygg og anlegg også er et viktig tiltak for å stimulere til økt forskningsinnsats. Ikke minst kan det medvirke til å sikre finansiering og/eller oppdrag fra utlandet og til trekke utenlandske forskere.

Gaver

Komiteen slutter seg for øvrig til de forslag som fremmes av Regjeringen for å øke forskningsbidragene fra private aktører, blant annet i form av gaver fra bedrifter og privatpersoner mot gaveforsterkning tilsvarende 25 pst. av gavebeløpet. Komiteen mener for øvrig at økte investeringer til vitenskapelig utstyr må styrke de prioriterte forskningsområdene, herunder styrking av den grunnleggende naturvitenskapelige og teknologiske forskningen.

Komiteen mener at den foreslåtte modellen for privat finansiering av grunnforskning bør utvides til også å omfatte høyskoler, under forutsetningen av at gaven er rettet mot områder hvor institusjonen har faglig kompetanse.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, mener i denne sammenheng at begrepet "faglig kompetanse" kan knyttes til retten til å tildele doktorgrader.

Et annet flertall, medlemmene fra Høyre, Arbeiderpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre, merker seg at det offentliges bidrag til ordningen finansieres ved et øremerket beløp fra den økte avkastningen fra Forskningsfondet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil påpeke at store donasjoner utløser statlige økonomiske forpliktelser som må realiseres. Disse medlemmer vil derfor understreke at en slik ordning ikke må finansieres gjennom en omfordeling på bekostning av tilskudd til øvrige forskningsformål og -institusjoner, men komme som en økning med friske midler.

Samisk forskning

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, er enig i at det er viktig å styrke og synliggjøre samisk som originalspråk i forskningen, særlig der forskningen dreier seg om tradisjonelle samiske kunnskaper, og når forskningsresultatene skal formidles til samisktalende brukere og miljøer. Flertallet er enig i at Program for samisk forskning skal videreføres og styrkes, og har merket seg at programmet ev. kan gis en ny profil ved å innlemme forskningstemaer som ikke er prioritert i dag, f.eks. forskning om klimaendringer og reindrift. Flertallet har med tilfredshet merket seg at Samisk høgskole har utarbeidet en plan for den videre utvikling og faglige oppgradering av høyskolen.

Flertallet viser til Forskningsrådets handlingsplan for satsing på samisk forskning (2000) som slår fast at behovet for kompetansebygging og rekruttering til samisk forskning er stort og at det er behov for sær-

skilte tiltak for samisk forskerutdanning. Komiteen er tilfreds med at Norges forskningsråd skal ta initiativ til en felles nordisk utredning som skal vurdere etablering av et samisk forskningsutvalg for Norge, Sverige og Finland.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen avviser at Norge skal bruke offentlige forskningsmidler til samisk forskning og forskning knyttet til nasjonale minoriteter, enten det er nasjonalt eller i internasjonal sammenheng, som en del av såkalt "urfolksforskning". Disse medlemmer understreker at norske offentlige forskningsmidler må brukes til forskning på områder som er samlende og felles for hele nasjonen og som kan gi nasjonen et bredt inkluderende utbytte.

Museer

Med hensyn til universitetsmuseene og deres forskningsvirksomhet mener komiteen at museenes samlinger må gjøres bedre tilgjengelig for allmennheten gjennom digitalisering, økt utstillingsvirksomhet, ulike typer av vandreutstillinger og utlån av interessant utstillingsmateriale til andre museer. Dette kan også bidra til økt formidling av forskningsbasert historisk og arkeologisk kunnskap, samtidig som interessen for naturvitenskapelig og historisk og arkeologisk forskning blir økt. Komiteen viser for øvrig til sin merknad i Budsjett-innst. S. nr. 12 (2004-2005) hvor komiteen påpekte behovet for å fokusere særskilt på universitetsmuseene og dagens finansieringsordninger, samt til at det nå pågår et eget utvalgsarbeid som utreder universitetsmuseenes rolle og ansvar.

2.10 Instituttsektoren i norsk forskning

Komiteen viser til at instituttsektoren i dag er en viktig del av det norske forskningssystemet, og i omfang er nesten like stor som universitets- og høyskolesektoren. Nesten en fjerdedel av Norges samlede FoU-utgifter brukes i instituttsektoren.

Instituttene er viktige aktører i det internasjonale forskningssamarbeidet og henter hjem kunnskap og teknologi.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, konstaterer at instituttene muligheter til å fylle rollen som leverandør av forskningstjenester til fremtidig samfunns- og næringsliv og bidra til økt innovasjon og verdiskaping, avhenger av tilstrekkelige midler til rådighet for langsiktig kompetanseoppbygging. Videre mener flertallet at det er nødvendig med sterkere samarbeid mellom instituttene og universiteter og høyskoler for å kunne oppnå en optimal ressursutnyttelse.

Flertallet merker seg at Regjeringen til tross for ulike resultater fra tidligere evalueringer av instituttsektoren gir instituttene overveiende positiv vurdering og ønsker å videreutvikle og styrke sektoren, spesielt de næringsrettede instituttene. Flertallet slutter seg til at en fremtidig økning i basisbevilgningene i før-

ste omgang må gå til de teknisk-industrielle instituttene og miljøinstituttene. Dette vil kunne bidra til teknologisk fornyelse av eksisterende næringsliv og til utvikling av nytt næringsliv. Flertallet er også enig i at en organisatorisk tilnærming mellom de regionale instituttene og de statlige høyskolene er viktig for å kunne utvikle slagkraftige regionale forskningsmiljøer. Som en konsekvens av dette bør forskningsprogrammene som er særlig rettet mot de regionale forskningsmiljøene, styrkes. Regional næringsutvikling bør også være et viktig siktemål for de bevilgninger som gis direkte over andre departementers budsjetter.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet viser til at det er etablert en forholdsvis omfattende instituttsektor med ansvar for anvendt forskning i næringsliv og forvaltning. Mange av instituttene er bindeledd mellom akademia og næringslivet. Instituttene har ulike opprinnelse og de utfører ulike oppgaver i forhold til næringsliv og forvaltning. Norges teknisk-naturvitenskapelig forskningsråd opprettet en rekke teknisk industrielle og miljøinstitutter. Flere av de tyngste samfunnsvitenskapelige instituttene er vokst ut av forvaltningen og hadde som sin viktigste oppgave å skaffe kunnskap til forvaltningen. De regionale forskningsinstituttene er vokst opp rundt de regionale høyskolene som senere ble til statlige høyskoler. Disse medlemmer mener instituttene utgjør en viktig del av det samlede forsknings-Norge. Arbeidsdelingen instituttene imellom virker hensiktsmessig. Disse medlemmer mener den største utfordringen er å finne gode og hensiktsmessige samarbeidsrelasjoner mellom institusjonene og instituttene. Disse medlemmer ser et stort forskningspotensial dersom en får til en bedre ressursutnyttelse. Disse medlemmer vil også understreke at et tettere samarbeid vil kunne styrke institusjonenes undervisning dersom instituttene ressurser gjennom et tettere samarbeid kan brukes til undervisning. Et nærmere samarbeid vil også gjøre det lettere for instituttene å ta ansvar for forskerutdanningen. Disse medlemmer mener mange institutter representerer en faglig kompetanse som gjør det naturlig å ta ansvar for egne doktorprogrammer.

Disse medlemmer viser til at det flere steder er etablert nye eier- og organisasjonsstrukturer. Institutter er omgjort til aksjeselskaper der universiteter alene eller sammen med andre er eiere. Disse medlemmer mener dette er en god og framtidsrettet organisasjonsform. Det åpner for tettere samarbeid og bedre ressursutnyttelse. Disse medlemmer mener det på flere områder er viktig å bygge større fagmiljøer. En modell der instituttene er eid helt eller delvis av et universitet eller en høyskole, kan være en måte å bygge tyngre fagmiljøer på.

Disse medlemmer er enige i at Norges forskningsråds strategiske rolle overfor instituttsektoren tydeliggjøres og styrkes.

Disse medlemmer viser til at instituttene i stadig større grad konkurrerer internasjonalt om forsknings-

oppdrag og finansiering. Disse medlemmer ber i denne sammenheng departementet i forbindelse med vurderingen av et nytt finansieringssystem for basisbevilgningene også vurdere nivået på bevilgningene. Det er viktig å sikre likeverdige rammevilkår for norske institutter som skal konkurrere med for eksempel andre europeiske institutter.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen har merket seg at instituttsektoren møtte konkurranse vedrørende forskningsmidler innenfor EUs rammeprogram fra institusjoner med betydelige høyere basisfinansiering enn de norske. Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets forslag om å bruke en ordning med utenlandsbudsjett der kontingenter for deltakelse i internasjonale forskningsprogram og medlemsavgift i internasjonale forskningsorganisasjoner kan dekkes inn, og legger til grunn at slike ordninger også kan gjøres tilgjengelig for instituttsektoren i forbindelse med deltakelse i internasjonale forskningsaktiviteter og i forbindelse med søknader om forskningsmidler og forskningsoppdrag fra internasjonale organisasjoner.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet vil understreke at forskning av natur både er langsiktig og preget av usikkerhet med hensyn til resultater. Dette er faktorer som underbygger argumentet om en høy grunnbevilgning. I dag er bevilgningene en sum av basisbevilgning og produksjonsrelaterte inntekter. Disse medlemmer er opptatt av å sikre en basisbevilgning som ivaretar langsiktigheten i forskningen.

Disse medlemmer avventer den bebudede gjennomgangen Forskningsrådet skal ha av instituttene for utenriks- og sikkerhetspolitikk og arbeids- og sosialpolitikk før det trekkes noen konklusjoner om å overføre finansieringen av NUPI og NOVA fra departementene til Forskningsrådet.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet ser en økende produksjonsrelatert finansiering i kombinasjon med økende konkurranse innenfor forskning som en utvikling disse partier advarer mot. Det vil bidra til å svekke langsiktigheten og dermed svekke institusjonene framfor å styrke dem.

Disse medlemmer mener at det bør være en målsetting at instituttsektoren samlet sett har en grunnfinansieringsandel som ligger på rundt en tredjedel. I dag er denne andelen på rundt 18 pst.

Disse medlemmer ber Regjeringen komme tilbake med et finansieringsopplegg som er i tråd med ovennevnte. Disse medlemmer ber i den anledning Regjeringen vurdere om en opptrappingsplan av strategiske instituttprogrammer kan være en virksom måte å nå dette målet på.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med et finansieringsopplegg som sikrer langsiktigheten ved

norske forskningsinstitutter. Regjeringen bør vurdere om en opptrappingsplan av strategiske instituttprogrammer kan være en virksom måte å nå dette målet på for instituttsektoren."

2.11 Norges forskningsråd

Komiteen konstaterer at den norske forskningsrådsmodellen er unik i internasjonal sammenheng. Norges forskningsråd finansierer alle fagområder og alle typer forskning i spekteret fra grunnforskning til innovasjon. Komiteen viser for øvrig til at Norges forskningsråd ble evaluert av et internasjonalt forskningsteam i 2001, og at en etter denne evalueringen har foretatt omfattende organisatoriske grep internt i Forskningsrådet. Komiteen konstaterer at Forskningsrådet nå synes å fungere godt som forskningsstrategisk aktør og sentralt forskningspolitisk organ både med hensyn til finansiering og kvalitetsutvikling for norsk forskning. Med den omorganisering som har funnet sted, synes det også som om Forskningsrådet har tatt utfordringene knyttet til saksbehandling, habilitet og tillit på alvor.

Komiteen viser til at Forskningsrådet vil få sentrale oppgaver i internasjonalt forskningssamarbeid, utvikling av kvalitet i forskningen, forskningsbasert nyskaping, forskningens samfunnsmessige aspekter, rekruttering av forskere, forskning knyttet til universiteter og høyskoler og til videreutvikling av instituttsektoren. Komiteen slutter seg til dette.

Komiteen vil understreke Forskningsrådets viktige rolle med å skape gode samhandlingsarenaer for våre forskningsmiljøer, å utforme programmer og incentiver som stimulerer til økt samarbeid mellom forskningsinstitusjonene og mellom institusjonene og næringslivet, og å bidra til at de samlede offentlige ressurser som kanaliseres gjennom NFR og andre organer, f.eks. Innovasjon Norge og SIVA, blir utnyttet på en best mulig måte i forhold til nasjonale prioriteringer.

Komiteen understreker at Forskningsrådet med sin dominerende posisjon og sitt omfattende ansvar for norsk forskningsinnsats også har et særlig ansvar for kvalitet i forskningen; måling av kvalitet og arbeid med kvalitetssikring og kvalitetsforbedring.

Komiteen forutsetter også at en ordning med jevnlig internasjonal evaluering av Norges forskningsråd videreføres.

2.12 Økonomiske og administrative konsekvenser

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet og representanten Simonsen, slutter seg til målsettingen om å styrke forskningsinnsatsen i Norge slik at samlet forskningsinnsats heves til 3 pst. av BNP i 2010, og at det offentlige andel av dette, i tråd med EUs målsettinger, skal utgjøre 1 pst. av BNP. Det betyr med fremskrivning av dagens BNP en realvekst i bevilgningene over statsbudsjettet på ca. 5,8 mrd. kroner ifølge meldingen.

Flertallet sier seg tilfreds med at Fondet for forskning og nyskaping foreslås økt med 14 mrd. kroner i

statsbudsjettet for 2006 og dermed vil komme opp i 50 mrd. kroner. Økningen i offentlige bevilgninger vil måtte komme som en kombinasjon av økt fondsavkastning og ordinære bevilgninger over kommende statsbudsjett.

Flertallet vil påpeke at den største utfordringen i denne sammenheng er planlagt vekst i næringslivets prioriteringer av økonomiske midler til FoU. Flertallet mener derfor det er helt nødvendig med større offentlig innsats innrettet mot å utløse større privat- og næringslivsinnsats, samt stimulere til økt FoU i privat sektor generelt.

Flertallet viser til det mangfold av konkrete tiltak og virkemidler som er foreslått av Regjeringen i denne sammenheng, og ber om at utviklingen på dette området blir fulgt nøye med tilbakemeldinger til Stortinget på egnet måte, eventuelt med forslag til nye og forbedrede virkemidler overfor næringslivet, dersom det skulle vise seg nødvendig.

Flertallet mener derfor det må foretas evalueringer i de årlige budsjetter av den samlede forskningsinnsatsen og utviklingen av den offentlige og næringslivets andel. De årlige evalueringene vil gi grunnlag og muligheter for å foreslå nye tiltak i forhold til næringslivet og eventuelt øke den offentlige andelen for å nå målsettingen om en total forskningsinnsats på 3 pst. av BNP innen 2010.

Et annet flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, ber departementet i statsbudsjettet for 2006 fremme forslag om en opptrappingsplan for den offentlige forskningsinnsatsen fram mot 2010. Dette flertallet ser det vil være spesielt krevende å øke næringslivets andel til 2 pst. av BNP.

Et tredje flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet, Senterpartiet og representanten Simonsen, med subsidiær støtte fra Sosialistisk Venstreparti, fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 fremme forslag om en opptrappingsplan for den offentlige forskningsinnsatsen fram mot 2010. Det må foretas evalueringer i de årlige budsjetter av den samlede forskningsinnsatsen og utviklingen av den offentlige og næringslivets andel."

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti viser til sine forslag om opptrappingsplan under kapittel 2.2 og vil subsidiært stemme for forslaget ovenfor.

Komiteens medlem fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen peker på at Norges oljerikdom gir mulighet til en forsterket og fremtidsrettet forskningsinnsats som kan gi grunnlag for ny og økt verdiskaping for hele nasjonen.

Disse medlemmer mener derfor at offentlig forskningsinnsats i perioden frem til og med 2010 må økes til 1,4 pst. for å sikre at Norge når målsettingen om en samlet forskningsinnsats på 3 pst. av BNP før 2010.

I tråd med dette fremmer disse medlemmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 øke avsetningen til Forskningsfondet med ytterligere 50 mrd. kroner fra 1. januar 2006."

Disse medlemmer peker på at forskning krever langsiktighet. Disse medlemmer mener det bør utarbeides forskningsmeldinger med 10-årshorisont og handlingsprogram med tilhørende forpliktende budsjetter som rulleres hvert 5. år.

Disse medlemmer viser til sine merknader under kapittel 2.2. Disse medlemmer mener det bør utarbeides en tilleggs melding til den fremlagte forskningsmeldingen som konkret behandler bruk av oljepenger til forsterket forskningsinnsats og bruk av virkemidler for å sikre at FoU-innsatsen fra næringsliv samt internasjonale og andre private kilder etableres på et 2-prosentnivå fra og med 2011. Disse medlemmer peker spesielt på at skattesystem og skatteincentiver må vurderes nærmere. Disse medlemmer anbefaler at bl.a. følgende tiltak vurderes for å sikre nødvendig økning i forskningsinnsatsen i privat sektor i kommende 5-årsperiode:

- At SkatteFUNN-ordningen øker fradraget for direkte og indirekte prosjektkostnader fra 20 pst. til 40 pst. for alle bedrifter med under 100 ansatte.
- At grensen for totalt skattefradrag innenfor Skattefunn økes.
- At det foretas en oppmyking og forenkling av skattelovgivning/avskrivningsregler knyttet til FoU-virksomhet.
- At det etableres ordninger med skattefradrag for private som investerer i nye forskningsbaserte bedrifter.
- At det etableres skattebaserte ordninger som virker FoU-motiverende for de største bedriftene.
- At det iverksettes skattebaserte tiltak for å motivere utenlandske forskningsinstitusjoner og bedrifter til etablering av forskningsvirksomhet i Norge.
- At skattelovgivning og praktisering av slik lovgivning gjennomgås med sikte på forenkling i lovverk og sikring av konsistent og ubyråkratisk praktisering, blant annet slik at skattefradrag kan gjennomføres det året utgift påløper.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

"Stortinget ber Regjeringen legge frem egen tilleggs melding til Forskningsmeldingen om hvorledes midler fra oljefondet kan brukes til forsterket forskningsinnsats og hvorledes Skattefunn og andre skatteordninger kan bidra til å nå målsettingen om FoU-innsats på 2 pst. av BNP for privat sektor."

3. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen komme tilbake med et finansieringsopplegg som sikrer langsiktigheten ved norske forskningsinstitutter. Regjeringen bes vurdere om en opptrappingsplan av strategiske instituttprogrammer kan være en virksom måte å nå dette målet på for instituttsektoren.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen legge fram en handlingsplan for hvordan forholdet mellom forskning og arbeidsliv kan styrkes, i forbindelse med statsbudsjettet for 2006.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen i de årlige budsjettene fremme forslag om oppbygging av forskningsfondet slik at fondet den 1. januar hvert år har slik kapitalbase:

2006: 70 mrd. kroner
2007: 90 mrd. kroner
2008: 100 mrd. kroner.

Forslag 4

Stortinget ber Regjeringen i de årlige budsjettene legge til grunn følgende vekst i forskningsrammene i perioden 2006-2010:

2006: 2,1 mrd. kroner
2007: 2 mrd. kroner
2008: 2 mrd. kroner
2009: 2 mrd. kroner
2010: 2 mrd. kroner.

Forslag 5

Stortinget ber Regjeringen i budsjettene for 2006 og 2007 å foreslå 1 mrd. kroner hvert år øremerket anskaffelse av vitenskapelig utstyr.

Forslag 6

Stortinget ber Regjeringen om å opprette et eget forskningsfond for Nord-Norge.

Forslag 7

Stortinget ber Regjeringen tilrettelegge for følgende femte tematiske satsingsområde for forskning: Velferdsstaten, kunnskap og fornying.

Forslag fra Fremskrittspartiet og representanten Simonsen:

Forslag 8

Stortinget ber Regjeringen i forbindelse med statsbudsjettet for 2006 etablere en ordning med et eget utenlandsbudsjett for utgifter til kontingenter for deltakelse i internasjonale forskningsprogrammer, medlemskap i internasjonale forskningsorganisasjoner samt kjøp av nytt vitenskapelig forskningsutstyr.

Forslag 9

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 øke avsetningen til Forskningsfondet med ytterligere 50 mrd. kroner fra 1. januar 2006.

Forslag 10

Stortinget ber Regjeringen legge frem egen tilleggs melding til Forskningsmeldingen om hvorledes midler fra oljefondet kan brukes til forsterket forskningsinnsats og hvorledes Skattefunn og andre skatteordninger kan bidra til å nå målsettingen om FoU-innsats på 2 pst. av BNP for privat sektor.

4. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

I

Stortinget ber Regjeringen i statsbudsjettet for 2006 fremme forslag om en opptrappingsplan for den offentlige forskningsinnsatsen fram mot 2010. Det må foretas evalueringer i de årlige budsjetter av den samlede forskningsinnsatsen og utviklingen av det offentlige og næringslivets andel.

II

St.meld. nr. 20 (2004-2005) - om vilje til forskning - vedlegges protokollen.

Oslo, i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen, den 6. juni 2005

Rolf Reikvam
leder

Søren Fredrik Voie
ordfører